

Van de redactie

Voor u ligt het april-nummer van ons bulletin. Het overlijden van Z.H. Paus Johannes Paulus II op 2 april laatstleden was voor de voorzitter van de KNR aanleiding om een persbericht te doen uitgaan. U vindt dit bericht op onze website.

In de rubriek Wetenschappelijke instituten treft u dit keer het Instituut voor Oosters Christendom aan. Opnieuw wordt het bulletin afgesloten door een bezinnende tekst van de hand van Frans Andriessen AA. Wij vertrouwen er op dat u ook met plezier zult kennismaken met Constant Dölle O.Carm. en met zr Netty de Louwere.

Sluitingsdatum kopij voor het volgende nummer 1 juni 2005

Besturen	vanaf pagina 2
<i>Projecteer je eigen beperkingen niet op de werkelijkheid</i> In gesprek met Constant Dölle O.Carm. Afscheid Martin Klomp	
Vrede & Gerechtigheid	vanaf pagina 8
<i>De verbondenheid van geloof en bedreigd leven</i> In gesprek met zr Netty de Louwere Websites over de Europese Grondwet	
Varia / korte berichten	vanaf pagina 12
Bidprentjes van Paus Fonds De Goede Samaritaan Brief Congregatio over vervreemding bezittingen Stichting Priesters voor Nederland	
Projecten	vanaf pagina 14
Stichting Leve de Kerk Don Bosco Spirit	
Bijeenkomsten	vanaf pagina 16
Studiedag Nederlands-Duitse samenwerking (10 februari 2005) Studiedag Financieel Economische zaken (8 maart 2005) Studiedag Religieuzen als medium (15 maart 2005) Studiedag beleidsmedewerkers (23 maart 2005)	
Religieus Leven	vanaf pagina 22
Charles de Foucauld, kleine broeder van Jezus	
Wetenschappelijke instituten	vanaf pagina 25
Instituut voor Oosters Christendom	
Boeken & brochures	vanaf pagina 27
Recent verschenen publicaties	
Agenda	pagina 32
Bijeenkomsten rond Beleidsplan KNR Bijeenkomst besturen 'kleine congregaties' Studiedag KNR-VOR Nationale Vredesdag september 2005 Platformbijeenkomst Roepen tot Religieus Leven 26 oktober	
De weg van het verlangen	pagina 32

Projecteer je eigen beperkingen niet op de werkelijkheid

In gesprek met Constant Dölle O.Carm.

Constant Dölle O.Carm. heeft zich intensief bezig gehouden met de geestelijke weg van zijn ordegenoot Titus Brandsma. Ruim tien jaar geleden publiceerde hij een veelgeprezen biografie en momenteel legt hij de laatste hand aan een nieuwe studie over Titus Brandsma. Het werken hieraan is voor Constant geen manier om aan de werkelijkheid te ontsnappen, maar juist om deze meer en meer te kunnen omarmen.

Constant Dölle (Olburg bij Dieren, 1916) kwam ter wereld in een gewoon katholiek burgerlijk gezin, waarin geloof vanzelfsprekend was. Constants ouders waren Friezen; zij kregen negen kinderen. Vader was hoofd van een lagere school en speelde viool. Moeder was een gevoelige vrouw; zij speelde piano en hield van mensen om zich heen. Prettige herinneringen heeft Constant aan de zomers waarin het leven zich afspeelde in de grote tuin achter het huis.

Die eerste decennia van de vorige eeuw stonden in het teken van de emancipatie van de katholieken. In Friesland en Groningen waren katholieken een soort tweederangsburgers en men leefde vrij naar binnen gekeerd. Die pracht en praal van het geloof zoals je die in het zuiden zag, was er in het noorden niet. Toch voelde Constant zich goed als kind van die emancipatietijd. Constant: *Het was duidelijk waar je voor stond en wij lieten ons als katholieke jongeren inspireren door de grote voormannen van de katholieke emancipatie: Ariens, Thijm, Schaepman, Van Duinkerken, Van den Elsen. En je voelde je onderdeel van een internationale beweging. Met name Frankrijk voerde de boventoon in dit opzicht. Ik herinner me het boek Le Journal d'un Curé de Campagne van Georges Bernanos. Da maakte veel indruk op ons.* Het paste in de tijdsgeest dat Constant later bouwpastoor werd. Hij werkte van harte mee aan het zichtbaar maken van het katholicisme. Het vervulde hem met trots om juist in Dordrecht, dat bolwerk van protestantisme (Synode van Dordrecht), een katholiek godshuis te stichten.

Het onderwijzersgezin Dölle was gelukkig een ruimhartig milieu, waarin niet sterk het accent op het wettische lag. In het noorden van het land waren geen middelbare scholen van katholieke signatuur. Vandaar dat kinderen al jong van huis gingen voor een vervolgopleiding in een internaat. Op advies van de pastoor werd Constant als dertienjarige jongen naar het gymnasium in Zenderen gestuurd. Constant: *Eigenlijk hoor je op die leeftijd nog thuis bij je ouders, maar ik wilde niet onderdoen voor de anderen. Op zo'n kostschool leef je toch een beetje in het wild, want het ging er vrij hard aan toe. Op internaten werd het kloosterleven en detail nagebootst. Sommige mensen zijn daar blijvend door beschadigd. Gelukkig heb ik zelf niet in eenzijdige situaties verkeerd. Ik trachtte me flink te houden en hield me staande, onder andere doordat ik bijles latijn kreeg van een brabantse pater. Dan zei hij bijvoorbeeld: "Gaat het vandaag niet zo best kereltje, dan zullen we het maar niet zo moeilijk maken." Dat deed me goed.*

De jaargenoten tijdens zijn theologie-opleiding in Merkelbeek werden vrienden voor het leven. Constant: *Doordat je jarenlang intensief samen optrekt raak je sterk op elkaar betrokken. Wat mij betreft is dat de positieve kant van het strikt gereguleerde internaatsleven. Ik ben blij dat ik ook die goede kant heb ondervonden.*

Wat ik zo geweldig vind aan kinderen is dat ze niet bevooroordeeld zijn. Dat is een geweldige kracht die je in je jeugd opdoet. Die onbevangenheid stelt ze in staat om heel veel te zien, op te merken. Ik denk dat

je alles wat je hebt meegemaakt blijft behouden, maar dan op een hoger plan. Al je ervaringen smelten als het ware samen tot iets nieuws.

Of zoals Barendse o.p. schrijft: Kinderen hebben tenminste één wijsheid, die aan grote, d.i. reflecterende en vermoeide mensen vaak ontbreekt: de ongeformuleerde en onberedeneerde zekerheid dat ‘waar’ niet hetzelfde is als ‘waarschijnlijk’ – en dat het juist de beste en mooiste gebieden der werkelijkheid zijn die door de grote mensen onwonderlijk worden genoemd¹.

Toeval

Constant: Ik ben er van overtuigd dat alles in dit leven met een emotie begint. Lange tijd heb ik me niet gerealiseerd hoe ik aan mijn roeping gekomen ben, maar inmiddels denk ik dat ik het weet. Vader beheerde de parochiebibliotheek en ik herinner me dat hij op een ladder stond en me een boekje aanreikte dat ik zeker moest lezen. Ik volgde zijn advies op en las en herlas het boekje dat over pater Damiaan de Veuster ging verschillende keren. Dit wekte in mij het verlangen om iets te gaan doen. Ik wilde ook naar de arme heidenkindertjes, die in erbarmelijke toestanden verkeerden. Dat vervuilde, enigszins verfrommelde gelaat van pater Damiaan sprak me aan. Misschien had ik wel een soort medelijden met hem, maar tegelijkertijd een mateloze bewondering.

Bij de Karmelieten in Zenderen raakte Constant onder de indruk van een toespraak van de generaal van de orde, Doswald geheten. Constant: *Hij was Amerikaan, maar zei meerdere malen en heel nadrukkelijk in zijn prachtige Duits: Es gibt kein Zufall. Die zin sloeg bij mij in als een bom. Ik had geen keuze, ik was gestuurd en het ging allemaal buiten me om, maar toch voelde ik me geen slachtoffer. In mijn hele verdere leven heeft het begrip toeval een belangrijke rol*

gespeeld. Door Romano Guardini, een door mij zeer bewonderde filosoof, is mijn inzicht vergroot. Ik zie toeval als de overwinning van het noodlot en daardoor kan ik me verzoenen met het leven. Wat wil een mens eigenlijk? Ik ben er achter gekomen dat al wat ik wilde niet gebeurde. Ik ben geen missionaris geworden. Ik werd leraar, al had ik daar niet voor gekozen. Alles gebeurde altijd anders. De conclusie is dus dat ik niet weet wat ik wil. Ik moet steeds mijn ascese zoeken. Dat het in mijn wil ligt, maar dat het niet gaat om wat ik wil. Er is een andere meer belangrijke wil, de wil van God. Als ik die wil zou kennen, zou mijn wil daarmee samenvallen.

De verrijzenis

Na voltooiing van zijn filosofie- en theologie-studie in Merkelbeek en Oss werd Constant Dölle in 1944 overgeplaatst naar Zenderen. De Duitsers hadden het klooster daar gevorderd en toen Constant daar arriveerde waren de confraters juist bezig om hun biezen te pakken. In het klooster kon hij dus niet meer terecht, maar de plaatselijke bevolking verleende hem gastvrijheid. Constant had er echter snel genoeg van om werkeloos in de keuken te zitten. Hij was blij toen er vanuit Enschede een beroep op hem werd gedaan. De pastoor daar had assistentie nodig, want een kapelaan was doodgeschoten en een tweede had uit angst de benen genomen. Constant: *De Engelse en Amerikaanse bevrijders waren bij Arnhem blijven steken. We leden honger en zaten zonder licht. 's Nachts was ik vaak op pad om mensen van de laatste Sacramenten te voorzien. Onder die bijzondere omstandigheden bereidde ik het Paasfeest voor. Omdat de bezetter samenscholingen had verboden, maar de mensen juist toen behoefte hadden om bijeen te komen, zat de kerk op die Paasochtend stampvol. Ik zou de preek verzorgen, maar na de lezing van het Evangelie verschenen gewapende mannen achterin de kerk. Zij gelastten ons om onmiddellijk de kerk te verlaten. We begaven ons naar de schuilkelders in de hoop dat de bevrijding nabij was, al waren we*

¹ Dr. B.A.M. Barendse O.P.

Zich door het leven heendenken.

Uitgeversmaatschappij J.H.Kok, Kampen 1982

bevreesd om de offers die daar nog voor gebracht moesten worden. Die dag vielen er meerdere doden. Toen de strijd voorbij was liepen mensen door de straten van Enschede: vol verdriet over het verlies van dierbaren en intens gelukkig dat de oorlog voorbij was.

Ruim tien jaar later werd Constant Dölle bouwpastoor in Dordrecht. Hij begeleidde daar de bouw van de kerk van de verrezen Christus (voltooid in 1958). Die figuur verwijst naar het Eeuwige, het onverganke-lijke en is juist vanwege zijn verrijzenis-ervaring tijdens de bevrijding van Enschede zo betekenisvol voor Constant. Constant: *Dat opstaan tot nieuwheid van leven - in novitate vitae – spreekt me heel sterk aan. Onze Karmelorde is ontstaan in Jeruzalem en de liturgie van de Karmel werd geïnspireerd door die van het H. Graf. De zijkan-ten van de kerktoren in Dordrecht tonen enerzijds het lege graf en anderzijds een phoenix. Natuurlijk was het een van de vrouwen die het lege graf ontdekte. Dat graf moet leeg zijn. Tegen Maria Magda-lena zei Jezus noli me tangere, om haar duidelijk te maken dat het nu niet langer gaat om de tastbare werkelijkheid. De ver-rijzenis is een gebeuren dat zich nu voltrekt, in ieder van ons op zijn eigen manier. Ik moest dingen verliezen om het nieuwe te kunnen ontvangen. Het is evident dat ons historische bestaan ophoudt bij de dood. Maar die nieuwe schepping gaat gewoon door. Het is mogelijk om steeds opnieuw te beginnen tot er een dag komt dat het Eeu-wige Nu blijft. Ik hoorde op de radio dat er al weer een nieuw sterrenstelsel ontdekt was, negentig miljoen lichtjaren van ons verwijderd. De Oneindigheid breidt zich alsmaar uit!*

Ik heb me enorm ingezet om de kerken vol te krijgen, maar kwam geleidelijk tot de ontdekking dat die buitenkant niet alles is. Na de Tweede Wereldoorlog en meer nog na het Vaticaanse Concilie groeide het besef dat we met de innerlijke wereld bezig moe-ten zijn. In de eerste helft van de vorige eeuw draaide alles om de structuren van de

kerk. Er was een sterke sociale controle en het geloofsleven was gevangen in strikte voorschriften. Onder doodzonde waren we verplicht om dagelijks het brevier te bidden. Dat sterk vertakte systeem van organisaties en structuren, het woude aan voorschriften en regels: het is als een kaartenhuis in elkaar gestort. Daarmee kwam er ruimte vrij voor het verkennen van de binnenkant van het geloofsleven.

Toen Constant ruim tien jaar geleden vanuit Amstelveen naar Nijmegen kwam bevond zich in zijn inboedel een mooie piano. Zijn voornemen om na zijn pensionering heerlijk intensief te gaan spelen werd doorkruist, omdat hij een oogkwaal kreeg. Eerst werd het linkeroog aangetast, een jaar later gevolgd door het rechteroog. De dokter voorspelde dat hij niemand meer zou herkennen, niet meer zou kunnen lezen en vaak niet goed begrepen zou worden. Dat alles werd bewaarheid. En toch zegevierde Constant Dölle en niet de kwaal. Een medewerker van het blindeninstituut sprak op zeven cassette- bandjes instructies in voor het pianospel. Door keer op keer die instructies op te volgen kreeg hij uiteindelijk de Mozart-sonate onder de knie (dezelfde die hij als laatste had gespeeld voordat hij blind werd). Constant: *Het was heel moeizaam. Ik ben er maanden mee bezig geweest tot ik over een drempel heen kwam. Nu kan ik die sonate uit mijn hoofd spelen. Als ziende zou ik nooit een muzikaal geheugen hebben ontwikkeld. Mijn gehoor is ook verbeterd. Mijn oren zijn veel actiever, waakzamer geworden. Er is veel af te leiden uit gelui-den, uit de toon waarop mensen spreken. Voor de innerlijke waarneming is mijn beperkte zicht geen belemmering. En ik kan uit de grond van mijn hart zeggen dat ik het leven wel zie zitten, ondanks dat ik nage-noeg blind ben.*

Constant heeft geleerd om niet te treuren over wat voorbij is. Constant: *Ik leef niet meer in het verleden, ik ben er nu. Ik heb geleerd om te leven van wat er overblijft en*

heb ervaren hoeveel dat is. Mijn relatie met vrienden en huisgenoten is wel veranderd. Omdat ik medelijden vreselijk vind, wil ik niet dat iemand mij helpt tenzij ik er uitdrukkelijk om vraag. Ik kan niet zien of ik een afspraak heb en moet dus een huisgenoot vragen om even in mijn agenda te kijken wanneer iemand me belt om iets af te spreken. En weet je wat nou zo wonderlijk is?: de mensen die het meest omhanden hebben helpen je het eerst. Het is niet wettelijk welke beperking je hebt, maar hoe je er mee omgaat. Ik wil de beperkingen die ik in mijn leven heb niet aan de werkelijkheid opleggen of op die werkelijkheid projecteren. Wanneer bepaalde paden in je leven onbegaanbaar worden kun je een innerlijke kracht aanboren, waardoor mogelijkheden opdoemen, waar je tevoren geen weet van had. Dat zag je bijvoorbeeld ook bij een schilder als Henri Matisse. Door ziekte gedwongen begon hij silhouetten te knippen en bracht op die manier een vernieuwing in de schilderkunst tot stand. Die techniek zou de belangrijkste uitdrukkingsmethode van zijn laatste levensjaren worden.

Oorspronkelijk was het de bedoeling om de brieven die Titus Brandsma vanuit de gevangenis in Scheveningen heeft geschreven van een voorwoord te voorzien en opnieuw uit te geven. Maar gaandeweg werd het boek dat binnenkort zal verschijnen toch heel anders. Het gaat over de reis van Titus Brandsma: zijn reis naar binnen en de reis naar het einde van de nacht (vrij naar Celine). In zijn nieuwe boek gaat het Constant Dölle ook om het verhelderen van die paradoxale samenhang tussen duisternis

en licht, tussen lijden en liefde, de taal van de dichter en van de mysticus. Constant: *Het lijden is in zichzelf zinloos, maar welke zin geef jij eraan? De lijdensweg is niet een weg van vernietiging, maar een weg die leidt naar Uw rijk. Dat is ook wat mij aanspreekt in het gedicht van Martinus Nijhoff over de soldaat die Jezus aan het kruis sloeg.*

Constant: *Titus Brandsma was een nabije mens; niet hoogverheven, maar heel authentiek in zijn vroomheid en in zijn gevoel voor het Mysterie. Voor Titus Brandsma zijn mensen ongeacht rang of stand ontvankelijk voor het ondoorgronde-lijke mysterie van Gods nabijheid. Mystiek is een dimensie van het dagelijks leven. Titus Brandsma is mijn levensgezel geworden en hoe meer ik me in hem verdiep hoe vertrouwder hij me wordt. Ik leer van hem dat de eigenlijke levensontplooiing schuilt in het steeds meer prijsgeven teneinde innerlijke ruimte te maken voor wat met Gods nabijheid te maken heeft. Titus Brandsma verloor zich in God en dat kan alleen maar vanuit een liefde voor de Ander. In God's zorg voor de mens ontdekte Titus Brandsma de moederlijke kant van God. Ik ben in God's hand – bij die woorden denk ik aan de hand van mijn moeder, die ik vasthield toen ze stierf. Door die hand heb ik geleerd dat God liefde is. Want in het meest eigene is een mens het meest kwetsbaar en tegelijkertijd schier onoverwinnelijk.*

Will van de Ven

Het gedicht van Nijhoff op de achterzijde van dit bulletin spreekt Constant Dölle bijzonder aan, juist omdat het in zijn visie niet enkel over het lijden gaat, maar ook over de opstanding.

Afscheid Martin Klomp

Enkele weken geleden kwamen veel religieuzen naar het Emmaplein om Martin Klomp aan de vooravond van diens VUT persoonlijk de hand te drukken. De hoge opkomst en de hartelijke woorden heeft hij ten zeerste gewaardeerd. Hieronder volgen een dankwoord en de tafelrede die hij heeft uitgesproken tijdens een dinertje na afloop in kleinere kring.

Dankwoord

Vrijdag 18 maart was het dan zover: mijn laatste dag op het Emmaplein en afscheid van het werk dat ik ruim 25 jaar gedaan heb. Zoals dat waarschijnlijk meestal gaat: van tevoren zag ik er nogal tegenop om in het middelpunt van de belangstelling te staan; achteraf kijk ik er met veel plezier op terug. Met name het feit dat veel oude bekenden – ondanks hun soms mindere gezondheid – de moeite namen voor zo'n korte tijd helemaal naar Den Bosch te komen was een fijne ervaring. Ik wil dan ook langs deze weg iedereen nog eens hartelijk bedanken die op enige wijze aan deze mooie herinnering heeft bijgedragen. Op termijn zal deze ook tastbaar worden: ik ben voornemens van het geweldige bedrag dat ik heb mogen ontvangen een mooi beeld of een schilderij te gaan kopen. En anders zal ieder gerecht, bereid aan de hand van het Joodse kookboek dan wel het receptenboek van mijn collega's de gedachte levendig houden. Nogmaals dank!

Terugblik

Ik heb laatst een stukje gelezen – column moet je nu zeggen – waarin de schrijver beweerde dat Nederlanders zo'n slecht besef voor historie zouden hebben omdat ze weinig geneigd zijn achterom te kijken. Maar zijn stelling was: als je vooruit wilt kunnen rijden heb je toch ook achteruitkijkspiegels nodig. Nu heb ik geen rijbewijs en kijk ik ook niet zo graag achterom, maar ik besef wel dat je na 25 jaar niet ergens kunt weggaan alsof je met vakantie gaat: in mijn geval altijd met de mededeling dus 'jongens ik ben er even niet'.

Sinds de KNR één conferentie is heb ik me bezig gehouden met hoofdzakelijk twee dingen. Ik heb wat voorwerk mogen doen voor het boek dat Annelies van Heijst samen met Marjet Derks gaat schrijven, over de betekenis van met name vrouwelijke religieuzen in

Nederland. Dat was niet alleen leuk werk, maar het heeft me bovendien weer eens doen beseffen dat ik zelf in mijn leven veel aan religieuzen te danken heb. Dat zal ik ook altijd blijven verkondigen, te pas en desnoods te onpas. Ik zal jullie hier niet vermoeien met de omstandigheden waaronder ik destijds geboren ben; je mag van mij aannemen dat mijn ouders toen alle bijstand konden gebruiken die voorhanden was. Dat de zuster die daarvoor aan huis kwam dat niet alleen geestelijk, maar uit eigen beweging ook materieel invulde was voor hen mooi meegenomen. Later ben ik bij religieuzen schoolgegaan: eerst hebben ze me 'bewaard' zoals de crèche toen nog heette en leren knippen en plakken, vervolgens me de kunst van het lezen, schrijven en vooral zeer goed rekenen bijgebracht, en nog later onder andere liefde voor literatuur en vooral een algemene belangstelling. Tenslotte heb ik voor ze mogen werken en hebben ze mijn pensioen betaald. Ik kan dus praktisch zeggen dat ze me van de wieg tot het graf hebben verzorgd!

Mijn andere bezigheid heeft veel meer tijd gekost, hoewel het iets betreft wat vroeger een nevenactiviteit voor mij was: adressenbestanden, of zoals dat nu heet het relatiebeheersysteem KNR. Ik zal niet op technische problemen ingaan, maar om aan te geven wat dit intussen gevraagd heeft: toen we negen jaar geleden hier in Den Bosch samenkwamen was dit systeem opgebouwd met behulp van programma A, waarna het met veel kosten en moeite werd overgezet naar programma B, vervolgens naar C; en nu is het weer terug bij A. Om met de woorden van een bekende Nederlander te spreken: 'daarmee is de cirkel rond'.

Er is me de laatste tijd vaak gezegd – geksheidend neem ik maar aan – dat ik wel een boek zou kunnen schrijven over mijn ervaringen. Je kunt over 25 jaar inderdaad veel vertellen:

over leuke kanten als de ‘spontane stafvergaderingen’ bijvoorbeeld, gesprekken die op de Carmelweg vaak ontstonden tijdens en na koffie- en theepauzes, waarvan ik veel over het religieuze leven geleerd heb. Maar je zou dan ook niet ontkomen aan minder leuke dingen: hervormingen, de ingrijpende verhuizing en allerlei reorganisaties. Ik heb daar het afgelopen jaar tijdens het opschonen van het archief van de SNVR natuurlijk nog eens het een en ander over kunnen terugvinden! Dus toch maar niet dat boek; persoonlijk heb ik die tijd nu kunnen afsluiten. Gedane zaken nemen geen keer, zoals het heet. En als wij mensen – helaas – iets bewezen hebben in de loop der tijden is het wel dat we niet alleen niet graag omkijken, maar nog minder geneigd zijn iets van het verleden te leren.

Er is ook nog toekomst, en daarvoor wil ik één ding dat ik heb teruggevonden nog eens naar voren halen. Dit jaar is het namelijk tien jaar geleden (31 augustus 1995 om precies te zijn) dat zr Benedicte de Vries afscheid nam als voorzitter van de KNR. In haar speech speelde zij in op de verhandeling die Annelies van Heijst vóór haar had gehouden over de pelgrimstocht die religieuzen ondernemen. Zr Benedicte zei met name uitdrukking te willen geven aan wat zij ziet als de opdracht van besturen van religieuze instituten en aan de betekenis van de KNR in dat geheel. Daar-

bij inspiratie puttend uit een boekje van Dorothée Sölle dat zij bij haar aantreden als voorzitter in 1987 had gekregen van de SNVR; met als titel de tekst uit Spreuken (29,18): *‘Waar het visioen ontbreekt, verwildert het volk’*.

Ik ben zo vrij zr Benedicte te citeren en me bij haar aan te sluiten:

“Voor de toekomst hoop ik, en vind ik het ook noodzakelijk, dat al het werk dat door de KNR verricht wordt, gebeurt in het perspectief van de zending van religieuzen. Professioneel en efficiënt werken is daarmee niet in strijd, maar mag geen doel op zich worden. Het gaat niet om macht, maar om dienst.

Wil de KNR als organisatie haar taak goed vervullen in de gegeven situatie dan zijn mijns inziens van belang: onderlinge solidariteit, een vergaande samenwerking tussen alle betrokkenen en verder beschikbaarheid van zusters en broeders die het beleid willen richten op en toetsen aan het visioen van het Rijk Gods.”

Ik wens alle betrokkenen – bestuurlijk verantwoordelijken zowel als medewerkers – dat de KNR dit visioen van zr Benedicte in de toekomst kan vervullen. En ik doe dat graag met een mooie wens die ik in Afrika heb geleerd: *Moge God jullie allemaal op jullie voorhoofd spugen.*

Martin Klomp

Bestuurswisselingen

Zusters Augustinessen van Heemstede

Zuster Mariano Bartels heeft haar functie als overste van de congregatie zusters Augustinessen per 1 december 2004 neergelegd. Zuster Margeret Berbee is haar opvolgster.

Zusters Franciscanessen van de Heilige Familie

Op het Regionale kapittel van 8 maart heeft het Generaal bestuur van de zusters Franciscanessen de volgende zusters voor drie jaren benoemd:

Zuster Wilma Jilesen, regionale overste

Zuster Magdalena van Els, vicares

De verbondenheid van geloof en bedreigd leven

In gesprek met zr Netty de Louwere

Zr Netty de Louwere (Schijndel, 1930) maakt in SNVR/KNR-verband al jarenlang deel uit van de commissie Vrouwencontacten. Vorig jaar nam ze afscheid als lid van de landelijke werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA. Maar het einde van haar maatschappelijke inzet en bewogenheid is nog lang niet in zicht.

Ouderlijk huis

Netty was op een na de jongste in een gezin met zes meisjes en twee jongens. Ze was een beweeglijk kind, maar in de kerk kon ze juist goed stil zitten. Netty was overwegend een braaf kind; ze kon heel spontaan uit de hoek komen en toonde zich soms een driftkikker. Ze groeide op met zegswijzen als *Fluitende meisjes en brullende koei zijn zelden goei*. In de tijd waarin Netty opgroeide hadden mensen het niet over kinderen nemen, maar over *kiendjes kopen*. Het maakte Netty boos dat mensen beweerden dat jongens fl 1.000 kosten en meisjes maar de helft. Dat deugde toch helemaal niet?

Oorlog

Een van haar meest indringende ervaringen heeft betrekking op de oorlogstijd. In september 1944 werd door de Duitsers de corridor Eindhoven – Nijmegen doorbroken.

Toen zaten veel mensen in Schijndel en omgeving tussen twee vuren, want enkele kilometers verderop zaten de Engelsen. Netty: *Toen heb ik vijf weken doodsangsten uitgestaan. Het hele huis werd boven ons hoofd kapot gebombardeerd, terwijl wij met zestien in de kelder zaten. De straten waren bezaaid met lijken en her en der stonden tanks en auto's in brand. De vader van mijn vriendin bracht in die week de overledenen naar het kerkhof. Hij rustte uit op een zerk en werd toen getroffen door een granaat, waardoor zijn been er af vloog.*

Mijn vader was electricien en zijn hulp werd ingeroepen om op de Mariaschool de verlichting te repareren. Terwijl vader naar die school was vlogen bommenwerpers over en moesten wij allemaal de kelder in. Toen het bombardement voorbij was vreesden wij dat vader omgekomen was. Na een uur was hij

nog niet terug. Maar toen flitste er ineens een lamp aan en uit. Er ging een zucht van verlichting door ons heen: Vader leeft! Alleen hij kan in het transformatorhuisje. Het was onbeschrijflijk ontroerend hoe mijn vader en moeder naar elkaar keken toen hij de keldertrap afkwam."Ons huis helemaal kapot"... "Wij zijn er allemaal nog". En wat ik me ook herinner is dat we in de kelder bezoek kregen van twee Duitse soldaten. Die hebben gewoon maar stilletjes bijna een uur lang bij ons gezeten. Het enige wat ze deden was kijken naar een foto van een vrouw. Dat maakte veel indruk op ons en toen realiseerden we ons: die jongens kunnen niet onze vijanden zijn. Deze ervaring heeft blijvend mijn kijk op oorlogen beïnvloed. En nu in Irak zijn het opnieuw de kanslozen en armen die de klus voor Bush en consorten moeten opknappen. De machthebbers zelf zorgen er wel voor dat ze buiten schot blijven.

Bewustwording

Netty: *Stil zitten en mediteren vond ik best moeilijk om uit te houden. Ik ben geen beschouwend type. Ik hoor bij de actieve congregaties. Eind jaren zestig was ik betrokken bij de oprichting van een catechetisch centrum in Eindhoven. Ik studeerde toen ook theologie in Tilburg. In die jaren heb ik ontdekt dat geloof en leven bij elkaar horen. Geloof en leven zijn altijd met elkaar verbonden, maar voor mij werd het geleidelijk meer en meer: Geloof en bedreigd leven. En dan gaat het zeker niet om dogmatische leerstellingen, die het leven verstikken, maar om een geaarde spiritualiteit, waarin allen recht hebben op een menswaardig bestaan. Dat is een rode draad in mijn leven en in mijn manier van geloven.*

Netty trad in 1952 in bij de Zusters van Liefde (Schijndel). Ze werkte geruime tijd in het onderwijs, onder meer als hoofd van een school (in minder dan een minuut hiertoe bestemd!). Ze vond het lastig dat veel kwesties indertijd nog nauwelijks bespreekbaar waren en dat men niet in discussie ging over eigen ervaringen. Typerend was ook dat alle bezinningsdagen indertijd plaatsvonden in stilte. In 1969 ging Netty theologie studeren. Voor haar waren de jaren zestig en zeventig heel belangrijk qua vorming. Na de vernieuwingskapittels in die jaren gingen de zusters zelf denken en oordelen. Netty: *We pakten in kleine groepen zusters veel vragen op. De wisselwerking tussen werk, studie en leven in de congregatie was heel boeiend. We raakten ook vertrouwd met de bevrijdingstheologie. Sommige medezusters gingen indertijd naar Chili, waar in 1973 Pinochet aan de macht kwam na een gewelddadige coupe. We woonden in de Strijpsestraat (Eindhoven) en daar kwam bijvoorbeeld zr. Agnes Koekkoek uit Chili terecht, toen zij het land was uitgezet. Zij zetten zich in Santiago in voor de allerarmsten. Maar in het zuiden van Chili waren ook zusters van ons werkzaam in het normale onderwijs en die hadden veel minder moeite met het nieuwe regime. Qua visie stonden de twee groepen zusters in Chili lijnrecht tegenover elkaar.* Door het overdenken van de ervaringen van haar medezusters realiseerde Netty zich dat je wordt gevormd door waar je leeft en met wie je omgaat. Dit scherpte haar politieke bewustwording aan.

In het jaar van haar zilveren feest werd ze gevraagd voor Curaçao. Daar kwam ze terecht in een gemeenschap, waar al tien jaar niemand meer bij gekomen was. In de ogen van de Curaçaose zusters begaven de Nederlandse katholieken zich op een hellend vlak. Het was de tijd van de polarisatie, die soms ook een zware wissel trok op de onderlinge verhoudingen. Netty, die de ontwikkelingen na Vaticanum II als een bevrijding had ervaren, kon in Curaçao haar nieuwe Godsbeelden en haar opvattingen over gerechtigheid met weinigen delen en kwam na enkele jaren teleurgesteld terug naar Nederland. Ze stak meteen de han-

den uit de mouwen en ging helpen bij de opvang van heroïnehoeren en in een Blijf-van-mijn-lijf huis in Delft. Ook nam ze deel aan een stage bij Philips. Maar al die activiteiten konden niet verhinderen dat ze in een crisis belandde. Ze sloep slecht, kon het niet aan om benaderd te worden en was snel somber en apathisch. Ze voelde dat het leven haar ontglipte en wist niet welke kant ze op wilde gaan. Op een gegeven moment zocht ze hulp. Ze nam deel aan een training voor pastores bij het ITOS (het Instituut voor Training en Opleiding in Sociale Relaties) in Capelle aan de IJssel. Daar leerde ze zelf te kiezen en zichzelf niet af te vallen. Dat was een doorbraak, waarna ze geleidelijk weer beter werd.

Kerkvrouwen-Bijstandsvrouwen

Na vijftien jaar catechetisch werk voor leerkrachten begon ze in 1984 in Breda als pastoraal werkster. Tijdens die jaren viel haar aandacht in de krant op een oproep aan vrouwen in de bijstand en vrouwen die erbij betrokken willen zijn. Uit enkele ontmoetingen tussen die vrouwen ontstond de Bredase werkgroep Kerkvrouwen-Bijstandsvrouwen, waarvan Netty tot aan haar pensionering mede de kar heeft getrokken. Van daaruit kwam ze in contact met de landelijke projectgroep, waarvoor ze vanaf haar 65^e meer tijd kreeg. Ze verhuisde naar Eindhoven en besloot om al haar energie te steken in dit diaconaal werk. Ze kwam in een bescheiden seniorenwoning in een wijk met veel culturen terecht. Ze stelde haar huis open voor vluchtelingen (in samenwerking met de organisatie "Vluchtelingen in de Knel"). Daar had ze al ervaring mee, want in de gemeenschap van de zusters in de Hoogstraat was men daar in 1983 al mee begonnen. Mensen met heel verschillende achtergronden vonden bij Netty een luisterend oor, een bed en een maaltijd: uit Angola, China, Kosovo, Duitsland, Abchazië, Georgië, Somalië, Tsjetsjenië, Syrië en Ivoorkust. Van het contact met vluchtelingen heeft Netty veel geleerd. Ze is onder de indruk van de kracht van mensen om steeds maar weer nieuwe wegen in te slaan. Ze kan nu ook beter onderscheid maken

tussen propaganda en informatie, want de media en politici geven vaak slechte voorlichting. Netty denkt er nu over om te stoppen met deze opvang, omdat het haar nu na tien jaar veel energie gaat kosten. Door haar vrijwilligerswerk samen met Vluchtelingen in de Knel blijft ze toch verbonden met vluchtelingen. Voorts blijft ze zich inzetten voor de minima. Ze vindt het een kwalijke zaak dat voedselhulp nodig is in een rijk land als Nederland. Maar ze helpt wel mee bij de distributie van voedselpakketten, want er moet natuurlijk nodig iets gebeuren op dit moment.

Inspiratiebronnen

Ze is dol op fietsen, wandelen en lezen. In de locale Studentenkerk en aan de muziek daar laadt ze haar accu op. Ze houdt er van om samen met iemand te musiceren, bijvoorbeeld *quatre mains* spelen of iemand begeleiden die fluit speelt. In een verzorgingshuis van de Congregatie speelt ze orgel. Ze is al jaren betrokken bij 'Het Lopend Vuurtje'. Dat is een actiekoor dat allerlei maatschappelijke thema's bezingt. Ze hebben momenteel veel succes met

een mini-zorgopera: liederen over bezuinigingen in de zorg, 'rolstoeldelers' etcetera. Het doet Netty goed om te kunnen zingen over dingen die haar bezighouden, haar betrokkenheid te kunnen delen met anderen. *Het lied voor de vrouwen* (zie de volgende pagina) is een van Netty's favorieten. Daarin worden universele ervaringen van vrouwen verwoord: haar ondergeschikte rol, de anonimiteit, de vrouwenhandel, de onderdrukking.

Een van de vragen die haar in deze levensfase bezighoudt is hoe betrokken je kunt blijven als je ouder wordt. Naar haar smaak wordt het ORA (uit de lijfspreuk van de congregatie 'Ora et Labora') soms te sterk naar binnen toe, als stilte beklemtoond. Netty vindt dat je er daar niet altijd mee komt. Zo'n afschuwelijke ramp als de tsunami roept in haar juist de behoefte op om keihard een schreeuw te uiten.

Een tekst die echt altijd met haar meegaat en Netty tot leven wekt is de volgende:

*Doe mij hier zijn,
maak mij aanwezig,
Stel mij aansprakelijk voor mensen.
Dat ik volhard*

*in aandacht en mededogen.
Dat ik niet raak afgestompt
door pijn en zorgen.
Dat mij niet begeeft
de kracht tot liefde.*

(Uit: Morgengebed - In: *Dan zal ik leven* van H. Oosterhuis)

De Europese grondwet

Zoals bekend moet het Nederlandse volk zich op 1 juni aanstaande uitspreken voor of tegen een Europese grondwet. Op onderstaande sites treft u argumenten voor en tegen.

<http://www.sp.nl/nieuws/actie/grondwet/>

<http://www.grondwetnee.org/>

<http://www.grondweteuropa.nl/>

<http://www.bestbelangrijk.nl/specials/grondwet/>

Maar in de bladen zal er ongetwijfeld de komende weken ook de nodige aandacht aan besteed worden.

VOOR DE VROUWEN

(Zululied: Doreen Rao; Ned. tekst: Lya van de Schans)

Voor de vrouwen in onzichtbaarheid,
opgesloten in haar dienend bestaan,
slechts gehuld in anonimiteit,
aan vernedering zo vaak blootgestaan.

Voor de vrouwen in onzichtbaarheid,
wil ik zingen, zingen,
om te vechten voor haar identiteit.

Voor de vrouwen die de straat opgaan,
ja, zij worden dwaze moeders genoemd.
Zie de foto's in haar hand tonen aan,
wat van hogerhand zo wrang wordt verbloemd.

Voor de vrouwen die de straat opgaan,
wil ik zingen, zingen
om te steunen in haar moedig bestaan.

Voor de vrouwen die nog kind'ren zijn
en zich aanbieden als koopwaar op straat.
Zo volwassen maar zo kwetsbaar en klein
overleven dat is waar het om gaat.

Voor de vrouwen die nog kind'ren zijn
wil ik zingen, zingen,
om te troosten in ondraaglijke pijn.

Voor de vrouwen die in oorlogstijd
zoon of dochter naar het front zien gaan.
Maar de leiders kunnen ver van de strijd
ongeschonden steeds hun slag blijven slaan.

Voor de vrouwen die haar kind zien gaan,
wil ik zingen, zingen
om te strijden tegen oorlogswaan.

Voor de vrouwen onderdrukt wereldwijd,
samen zoekend in geweldloos verzet.
Samen weerbaar in haar moeizame strijd,
die door mannenmacht nog steeds wordt belet.

Voor de vrouwen onderdrukt wereldwijd,
wil ik zingen, zingen,
om saamhorigheid in iedere strijd.

Bidprentjes en speciale uitgave rkkerk.nl

Ter gelegenheid van het overlijden van Z.H. Johannes Paulus II heeft het SRKK speciale bidprentjes laten drukken. Hiervan worden er 300 naar elke parochie verstuurd (via de bisdommen). Mensen kunnen hem echter ook, maar dan tegen betaling, bij het SRKK bestellen: 2 euro per set van 10 prentjes (excl. verzendkosten). Bestellingen dus alleen per tiental! Er verschijnt een speciaal nummer van

rkkerk.nl. Dit nummer komt in de plaats van het reguliere nummer dat deze week zou verschijnen (nr. 6)! Het eerstvolgende 'gewone' nummer (nr. 7) verschijnt op 22 april.) De special is te bestellen voor 3,50 euro per stuk (excl. verzendkosten). Naar verwachting zijn beide artikelen vanaf woensdag beschikbaar. Telefoonnummer SRKK 030 – 2326903.

Fonds De Goede Samaritaan

Kardinaal Javier Lozano Barragan heeft in een brief aan Kardinaal Simonis verzocht om steun voor het initiatief van paus Johannes Paulus II tot vorming van een fonds voor zieken en met name voor Aids-patienten. Het fonds "Il Buon Samaritano" is gesticht op 12 september 2004. De Heilige Vader nodigt alle mensen van

goede wil en speciaal die uit de rijke landen uit om het doel van dit fonds te ondersteunen. Bijdragen kunnen worden gestuurd door een internationale bankcheque ten gunste van Kardinaal Javier Barragán, president van het fonds van de Goede Samaritaan, Palazzo S. Paolo, Vaticaan-stad.

Meer informatie: +39.06.69883138 - +39.06.69884720 - +39.06.69884799; fax: +39.06.69883139; e-mail: goodsamaritan@hlthwork.va

Brief Congregatio over vervreemding van bezittingen

Recent ontvingen de algemene/generale oversten van instituten van pauselijk recht in Nederland een brief van mgr P.S. Nesti cp, secretaris van de 'Congregatio voor de instituten van gewijd leven en de sociëteiten van apostolisch leven', gedateerd 8 februari 2005. De brief behandelt een aantal financieel-juri-

dische zaken, waaronder de procedure voor vervreemding van bezittingen die meer dan € 2.500.000,- waard zijn. Enkelen van die oversten, die een Franstalige versie van brief ontvingen, hebben gevraagd of het Bureau KNR voor een vertaling kon zorgen. Die is hen intussen toegezonden.

Mocht u, als algemene/generale overste, die vertaling niet ontvangen hebben, en u stelt er wel prijs op, wilt u dit dan laten weten aan Nita van Bergen (email: N.Bergen@knr.nl; 073-6921317) Ook anderen, die in die brief geïnteresseerd zijn, kunnen die bij haar opvragen.

Stichting Priesters voor Nederland

Het plan om buitenlandse priester-religieuzen naar Nederland te halen is niet onomstreden. Ook veel religieuzen staan er uiterst kritisch tegenover. Initiatiefnemer Van Hellenberg Hubar sj is zich hiervan bewust, maar hij wil

graag in een open gesprek met voor- én tegenstanders zijn standpunt toelichten. Hij is er van overtuigd dat de katholieke kerk in Nederland door de vergrijzing van priesters een personeelsprobleem heeft. Van Hellenberg Hubar sj

staakte enkele jaren geleden zijn parochiewerk in Leersum teneinde in het Berchmanicum te Nijmegen de gelederen te kunnen gaan versterken. Gezien het priestertekort werd de ontstane vacature niet meer opgevuld. Het was opvallend dat de inkomsten van de Leersumse parochie onmiddellijk kelderden. In het algemeen bestaat de indruk dat de inkomsten in parochies omlaag gaan bij het vertrek van priesters. Daarop ontstond het idee om de mogelijkheid te onderzoeken om priestercommunity's van elders hierheen te halen. Daartoe zal onder andere een fonds worden opgericht waar buitenlandse congregaties gebruik van kunnen maken.

Van Hellenberg Hubar sj weet dat niet iedereen achter zijn initiatief staat. Volgens sommige religieuzen blijft door het importeren van buitenlandse religieuzen de nadruk te veel liggen op de clerus. Bovendien krijgen mensen van elders een geweldige cultuurschok te verwerken wanneer ze in onze gesecculariseerde samenleving aankomen. Van Hellenberg Hubar sj kan zich wel voorstellen dat mensen hier zullen moeten wennen, maar hij relateert dat probleem door te wijzen op onze missionarissen van destijds, die zich toch ook een plek moesten verwerven in een cultuur die voor hen volstrekt vreemd was. De contacten met buitenlanders kunnen ook verrijkend zijn, doordat ze jouw vanzelfsprekendheid bevragen.

Van Hellenberg Hubar sj heeft al met verschillende organisaties zijn plannen besproken en hij heeft de stichting Priesters voor Nederland opgericht. Toen hij Rogier van Rossum ss.cc. sprak over dit initiatief zei deze: *Als u vijf jaar geleden met dat initiatief gekomen was had iedereen u voor gek verklaard. Maar nu lijkt de tijd er meer rijp voor.*

De stichting Priesters voor Nederland wil geen individuele religieuzen in het buitenland werven, omdat het risico van een geïsoleerd bestaan alhier dan te groot is. De stichting is evenmin op zoek naar confraters van Nederlandse religieuzen, want dan komen ze ter

ondersteuning van de Nederlandse priester-religieuzen. Nadrukkelijk werft de stichting onder typisch inlandse congregaties, die geen relaties met ons bekende religieuze instituten onderhouden. De gemeenschap is belangrijk; de buitenlandse priester-religieuzen zullen elkaar onderling moeten enthousiasmeren.

In het traject zoals voorzien door de stichting komen buitenlandse priester-religieuzen naar Nederland ter oriëntatie en beslissen dan zelf wat ze hier kunnen bieden. Of ze bijvoorbeeld willen meewerken in een parochie of dat ze een andere taak voor zichzelf weggelegd zien. Samen met het missiologisch instituut is de stichting bezig met de voorbereiding van een ontmoetingsdag voor alle buitenlandse priester-religieuzen met een Nederlands paspoort. Deze ontmoetingsdag zal plaatsvinden onder leiding van Frans Wijsen sma, directeur van het Nijmeegs Instituut voor Missiologie. Van Hellenberg Hubar sj benadrukt voorts dat de stichting het belangrijk vindt dat de buitenlandse priesters in dialoog blijven met Nederlandse priesters. Zo zal er in de toekomst zeker een discussiedag georganiseerd moeten worden voor buitenlandse theologen met Nederlandse theologen.

Er is al vrij veel voorbereidend werk verzet, maar het is duidelijk dat het ook hier gaat om een proces van lange adem. De statuten liggen bij de bisschop ter goedkeuring. Binnen de stichting Priesters voor Nederland wordt gewerkt met contactpersonen voor de diverse continenten. De eerste contacten zijn gelegd met een congregatie in Zuid-Amerika en een in Kenya. De Stichting wil eventueel gegadigden financieel wel tegemoetkomen, maar ze worden niet met een geldbuidel hierheen gelokt. Van Hellenberg Hubar sj : *Ze moeten wel bereid zijn om zelf te investeren. Zij zullen dan ook financiële openheid van zaken moeten bieden. Voorts krijgen we natuurlijk te maken met wettelijke regelgeving. We zullen een lobby moeten beginnen om de regering onder druk te zetten om personen, die een geestelijk ambt bekleden, toe te laten.*

Meer informatie bij Mr. R.F.J. Ramaekers, Houtlaan 4, 6525 XZ Nijmegen. T: 06-30690053.

Stichting Leve de Kerk

De Stichting Leve de Kerk beoogt een bijdrage te leveren aan de vitalisering van de plaatselijke geloofsgemeenschappen. De stichting heeft een oecumenisch karakter en werkt onafhankelijk van kerken en kerkgenootschappen. De SoW-kerken en de Rooms-katholieke Kerk steunen het initiatief, evenals de Commissie PIN. In het bestuur zijn diverse gezindten vertegenwoordigd en financieel is de stichting afhankelijk van giften van kerken, instellingen, fondsen en particulieren uit de volle breedte van het Nederlandse en Vlaamse kerkelijke speelveld. De Stichting tracht deze doelstelling onder meer te realiseren door het opzetten en onderhouden van twee websites.

De website "idee-en-kerk" is een ontmoetingsplaats voor gelovigen, kerkleden en parochianen die gebruik willen maken van elkaars ideeën en ervaringen in het kerkenwerk. Veel energie van kerkelijke vrijwilligers en beroepskrachten wordt gestoken in het (steeds weer) verzinnen van leuke, originele, vernieuwende en inspirerende ideeën terwijl er wellicht elders in kerkelijk Nederland allang een dergelijk initiatief is geweest en met succes is uitgevoerd! Waarom dan niet elkaar inspireren?! Idee-en-kerk wil graag een rol spelen in het uitwisselen van frisse, vernieuwende, enthousiastmakende ideeën en suggesties uit de hele kerkelijke breedte voor de hele kerkelijke breedte. Omdat bij elk idee een e-mailadres vermeld staat, kan men vrij eenvoudig met elkaar contact opnemen over het betreffende idee, de achtergrond en uitvoering. Inmiddels is ook vanuit het buitenland grote

belangstelling getoond voor deze aanpak vanuit de basis van de kerken.

Zonder het door deze Stichting vergaarde materiaal zouden enkele kerkvernieuwende publicaties niet mogelijk geweest zijn. Na zijn basisboek 'De kerk als Herberg' waarin Jan Hendriks zijn visie heeft verwoord op een open en gastvrije kerk volgden "Op weg naar de herberg" en "Kijken met andere ogen". Voor deze boeken zijn praktisch haalbare voorbeelden opgespoord, geanalyseerd en beschreven. De boeken van Jan Hendriks vinden ook in katholieke kring gretig aftrek. Met name in de bisdommen Rotterdam, Utrecht en Breda begint de idee van een open gastvrije kerk aan te slaan. Ook in het bisdom Den Bosch zijn een aantal parochies die aanhaken. De Stichting zoekt bondgenoten en vindt deze momenteel bij Uitgeverij Narratio, bij het Landelijk Oecumenisch Platform en bij de Vereniging Urban Mission.

Het initiatief voor de website idee-en-kerk is bedoeld voor iedereen die in een kerkelijke gemeente of parochie actief is of zich anderszins kerkelijk verbonden voelt. Door de site wil de stichting stimuleren dat ideeën, ongeacht hun herkomst, in alle verschillende kerken gebruikt kunnen worden en dat kerkleden en parochianen van uiteenlopende gezindten op een eenvoudige manier met elkaar in contact kunnen komen om ideeën uit te wisselen. De tweede website www.opwegnaardeherberg.nl spitst zich toe op het doorgeven van de idee van een open gastvrije kerk, eveneens door het verzamelen en verspreiden van losse ideeën.

Meer informatie: redactie@idee-en-kerk.nl
<http://www.idee-en-kerk.nl> <http://www.opwegnaardeherberg.nl>

Don Bosco Spirit

Ruimte voor jongeren in hartje Lombok, Utrecht

"Spirit" bevindt zich in de wijk Lombok in Utrecht en begon 40 jaar geleden als zogenaamd verkennershuis, een plek waar activiteiten werden georganiseerd voor jongeren. In de loop der tijd groeide het uit tot een buurthuis wat zich meer en meer op activiteiten voor volwassenen richtte. Na 40 jaar werd het tijd voor verandering. De jongeren werden niet meer bereikt, het aantal activiteiten liep terug en het vrijwilligersbestand vergrijsde. In samenwerking met de Salesianen van Don Bosco werd de Werkgroep Don Bosco Spirit in het leven geroepen, een groep van jonge mensen met ervaring in het jeugd en jongerenwerk volgens de benaderingswijze van Don Bosco. Per 1 januari 2004 is Don Bosco Spirit een feit.

Doelstelling

Don Bosco Spirit heeft de doelstelling om kinderen en jongeren activiteiten te bieden op educatief, recreatief en sportief gebied. Don Bosco Spirit wil zich bovendien uitdrukkelijk richten op activiteiten die het maatschappelijk bewustzijn van jongeren bevorderen. Het gaat dan om het stimuleren van de onderlinge solidariteit, het kennis laten maken met maatschappelijke thema's en het actief zorgdragen voor de eigen leefomgeving. Er wordt gebruik gemaakt van creatieve werkvormen als theater, multimediale projecten en audiovisuele presentaties. Daarnaast zal waar mogelijk de buurthuisfunctie behouden blijven. Dat wil zeggen dat er ruimte wordt geboden om initiatieven te ondersteunen en organiseren om de samenhang in de wijk te bevorderen. In de wijk Lombok zal met name de aandacht uitgaan naar het bevorderen van het proces van integratie tussen de diverse bevolkingsgroepen.

Werkwijze

Een belangrijke inspiratiebron voor de bij Spirit gevolgde werkwijze is de traditie van Don Bosco. In diens *Preventieve Systeem*, en met name in het educatieve aspect daarvan, speelt ontwikkeling een belangrijke rol.

Volwassenheid zag hij niet zozeer als een doel van de opvoeding, maar als iets dat een jongere altijd al in zich draagt. Het is de kunst om dat tot zijn volle recht te laten komen, door jongeren aan te spreken en te stimuleren, hen te helpen vragen te stellen en zelf op zoek te gaan naar antwoorden.

Het Preventieve Systeem bevat vele facetten, die zich soms moeilijk laten beschrijven. De belangrijkste elementen kunnen aan de hand van een aantal sleutelwoorden worden samengevat.

Aanwezigheid, "er zijn" is zonder twijfel het belangrijkste sleutelwoord. Wanneer iets gevraagd wordt van een jongere, is het belangrijk dat dit een 'redelijk' verzoek is. Stimuleren gaat verder dan het stimuleren tot verantwoordelijkheid. Het gaat erom de jongeren ertoe te brengen hun eigen mogelijkheden te ontdekken en verder te ontwikkelen. Een mens heeft ruimte nodig, en zeker een opgroeiend mens. Ruimte in zowel fysiologische zin als in emotionele zin. Ruimte om te spelen, te experimenteren, maar zeker om op fouten te maken en ze weer op te lossen. In elk werk van Don Bosco, wereldwijd, wordt daadwerkelijke ruimte gecreëerd om te spelen en elkaar te ontmoeten. Het is een absolute randvoorwaarde om het preventief systeem succesvol te maken. De belangrijkste onderstroom binnen de werkwijze van Don Bosco is de daadwerkelijke en voelbare betrokkenheid bij (het leven van) de jongeren. Dat uit zich in aandacht, hulp waar nodig is en belangstelling voor de leefwereld van de jongeren.

Activiteiten

Bij het ontwikkelen en uitvoeren van de activiteiten wordt in de eerste plaats uitgegaan van het eigen initiatief en de mogelijkheid tot (realistische) participatie van de jongeren. Jongeren dragen thema's aan waarin zij zijn geïnteresseerd en spreken hun wensen uit over de activiteiten, Zoveel mogelijk geven zij zelf invulling aan deze wensen, ondersteund door het team van begeleiders van Spirit.

Basis van de activiteiten is het Open Huis. Hier kunnen jongeren terecht voor een kop koffie, muziek luisteren, een spelletje doen en internetten. In Open Huis leggen jongeren contact met elkaar en met de vrijwilligers van Spirit. De vrijwilligers van Spirit zullen zich met name richten op het creëren en in stand houden van een sfeer waarin iedereen zich thuisvoelt en op persoonlijke wijze de jongeren aanspreken en motiveren.

Organisatie

Don Bosco Spirit is een onderdeel van de Don Bosco Beweging in Nederland. De beleidsbepaling en verantwoordelijkheid voor de activiteiten is in handen van de Werkgroep Don Bosco Spirit. Er is een projectcoördinator aanwezig voor 24 uur per week. Daarnaast zijn talloze vrijwilligers actief om de activiteiten van Don Bosco Spirit tot een succes te maken.

Don Bosco Spirit beschikt over een ruim pand met vele mogelijkheden. Zodoende kan er

ruimte geboden aan diverse initiatieven vanuit de wijk of vanuit jongeren(groepen). Tegen een geringe vergoeding kan gebruik worden gemaakt van een ruimte, met als belangrijke voorwaarde dat het ofwel de wijk Lombok ten goede komt, ofwel direct aan het buurthuis. Oefenen met bijvoorbeeld een theaterclubje is dus mogelijk, als tegenprestatie in natura behoren opvoeringen of kostenloze workshops tot de mogelijkheden.

Financiën

Don Bosco Spirit wordt vanuit diverse bronnen gefinancierd. Don Bosco Nederland neemt de huur en de personeelslasten voor haar rekening. De Gemeente Utrecht draagt bij aan enkele projecten zoals het Kinderkookcafé. Voor de meeste activiteiten is Don Bosco Spirit afhankelijk van giften en fondsen. Waar dus enkele posten en activiteiten financieel gedekt zijn, betekent voor veel andere activiteiten dat zij slechts kunnen worden uitgevoerd indien er sponsors voor worden gevonden.

Voor meer informatie: Don Bosco Spirit, Abel Tasmanstraat 88 B, 3531 GW UTRECHT,
T: 030 – 2937319. <http://www.spirit.donbosco.nl>

Bijeenkomsten

Nederland – Duitsland, maar dan heel anders!

Op donderdag 10 februari was er een tot nu toe unieke studiedag. In het St Michaelklooster van de paters SVD in Steyl (overigens een mooie pas verbouwde gelegenheid voor kapittels e.d.) ontmoetten vertegenwoordigers van Nederlandse en Duitse religieuze instituten elkaar om gezamenlijk kennis te nemen van allerlei aspecten van de typische situatie van religieuze instituten in de beide landen. Op die aspecten stuit men als men streeft naar nauwere samenwerking tussen provincies van religieuze instituten die elk in een van de beide landen gevestigd zijn. Er waren zo'n 80 vertegenwoordigers van Nederlandse religieuze instituten en zo'n 30 van Duitse. Om het internationale nog wat meer cachet te geven: er waren ook twee Belgische vrouwelijke religi-

euzen. De dag verliep geheel tweetalig: er waren twee tolken actief.

Zr Cäcilia Höffmann (*Generalsekretärin* van de *Vereinigung der Ordensoberinnen Deutschlands*) bedankte de KNR voor het mogelijk maken van deze studiedag en gaf een korte kwantitatieve kenschets van het religieuze leven in Duitsland. Er zijn 350 *Ordensoberinnen* en 27.000 vrouwelijke religieuzen (inclusief de monialen), 100 Hogere Oversten van instituten van priester-religieuzen met samen 5000 leden en 11 Hogere Oversten van congregaties van broeders/fraters met samen 300 leden. Zij vormen nu nog drie conferenties, maar men wil nog dit jaar tot één conferentie komen. Ongeveer 80 % van de vrouwelijke religieuzen is 65 jaar en binnen 5 jaar zal dit 90 % zijn. Eén van de reacties op deze fei-

ten is dat men zoekt naar nauwe samenwerking en fusie van provincies, in Duitsland zelf, maar ook met provincies in de buurlanden.

Myriam Wijlens, werkzaam in Duitsland en Nederland, memoreerde eerst het begin van vele religieuze instituten: eerst één huis, dan meerdere, huizen in het buitenland, de formele structuur van een generaal bestuur en provincies en meteen de afbakening van bevoegdheden en vermogens. En in de huidige situatie lijkt het erop dat de geschiedenis zich in omgekeerde volgorde voltrekt. Bij al deze situaties maakte zij kerkrechtelijke kanttekeningen.

Vervolgens sprak Ben Wanders over kerkelijke rechtspersonen en hun juridische positie in Nederland en over het Vermogensrechtelijk Reglement. Typisch voor Nederland is dat een kerkelijke rechtspersoon door het burgerlijk recht meteen als rechtspersoon erkend wordt. Michael Rudolph (van *Solidaris*, een firma die in Duitsland aan veel religieuze instituten financiële adviezen geeft, en juridische en op het gebied van de ouderenzorg) schetste de situatie in Duitsland wat betreft de burgerlijke rechtspersoonlijkheid van religieuze instituten. Ben Wanders gaf vervolgens enige informatie over de burgerrechtelijke consequenties in Nederland als een provincie in Nederland kerkrechtelijk fuseert met een Duitse of een of meer uit andere landen: dan verliest men de rechtspersoonlijkheid in Nederland en daar moet men wel op bedacht zijn en de gevolgen

ervan 'repareren'. Cees Backer en Michael Rudolph beschreven de 'overdracht van vermogen over landsgrenzen en de fiscale consequenties daarvan' en gaven vervolgens een globaal inzicht in de 'oudedagsvoorzieningen' in beide landen.

Samenvattend: veel nuttige technische informatie om de aanwezigen attent te maken op de mogelijkheden en problemen die zich bij een fusie van provincies kunnen voordoen en suggesties om daar een antwoord op te geven.

Tussen al deze financieel-juridische informatie was de inleiding van zr Sarah Boehmer (recent gekozen tot algemeen overste van de Dominicanessen van Bethanië) van geheel andere aard. Zij sprak over de verschillen in cultuur tussen de beide landen, in de mentaliteit, in het voeren van gesprekken, de nuances in de betekenissen van woorden. Daar moet bij gesprekken over fusies heel goed aandacht aan besteed worden en er moet in die ene provincie, of dat ene instituut zonder provincies, ruimte blijven voor ieders eigenheid.

Aan het slot van de dag was er bij de Duitse deelnemers sprake van enige jaloezie ten opzichte van de Nederlandse, omdat men bij de eigen conferenties geen medewerkers heeft met de deskundigheden zoals het Bureau van de KNR die heeft. Daar zal bij de verdere vormgeving van de ene Duitse conferentie nog wel aandacht voor zijn.

Ad Leys

Het verslag van de dag wordt binnenkort aan de deelnemers toegezonden.

Andere belangstellenden kunnen het opvragen bij Sylvia Hobeijn van het Bureau KNR.

Financieel-economische studiedag

Al jaren organiseert de KNR studiedagen met onderwerpen op financieel en economisch gebied. Deze bijeenkomsten mogen zich in een groeiende belangstelling verheugen.

Op 8 maart vond er in die reeks een bijeenkomst plaats in de voormalige Verkadefabriek in Den Bosch. Die dag werden er inleidingen gehouden over de waardering, bewaring en bestemming van onroerend (klooster) goed

met een (cultuur) historische waarde, samenwerking op het gebied van vermogensbeheer en delegeren van beheer over middelen die bestemd zijn voor goede doelen.

De studiedagen zijn bedoeld om besturen van religieuze instituten te ondersteunen bij beleidskeuzes en om samenwerking te stimuleren.

De voorzitter van de Stichting Erfgoed Nederlands Kloosterleven (voorheen het KAN) sprak in zijn inleiding van het kostbare erfgoed dat de religieuzen met hun lange geschiedenis hebben door te geven. Inmiddels nadert in het land van Cuijk een ambitieus project ondersteund door een groot aantal religieuze instituten zijn voltooiing. Kloosterarchieven, publicaties en voorwerpen zullen daar in de komende jaren ondergebracht en toegankelijk gemaakt kunnen worden.

In Nederland staan zo'n 700 kloostergebouwen met een cultuurhistorische betekenis. Daarvan hebben er 300 nu nog een min of meer religieuze functie. Naast de bouwkundige en historische betekenis hebben deze gebouwen ook een plaats, functie en belevingswaarde in en voor hun omgeving. Door de informatiewaarde van deze gebouwen laten de Nederlandse religieuzen zien wie ze waren en hoe en uit welke spiritualiteit zij probeerden te leven. Kortom kloosters zijn een monument voor de belangrijke bijdragen van de religieuzen aan kerk en samenleving. De KNR wil zich sterk maken voor een gezamenlijke aanpak ten einde mogelijke nieuwe bestemmingen te realiseren, die in het verlengde van het gezamenlijke religieuze leven liggen. Pater Rademaker eindigde met een verwijzing naar de Monumentendag 2005, die in het teken zal staan van het religieuze gebouw en het jaar 2007 waarin de gebouwen met een religieuze bestemming centraal staat. Kortom een oproep om het ijzer te smeden als het heet is.

Vervolgens sprak de heer Hendriks, voormalig voorzitter van de Monumentencommissie van de gemeente De Bosch, over een opzet voor een inventarisatie, waardering en selectie van kloostergebouwen in Nederland. Na in vogelvlucht de geschiedenis vanaf de Romeinen doorgenomen te hebben, informeerde hij de aanwezigen over de uitgangspunten bij het uit te voeren onderzoek, onderbouwd met een voorlopig voorstel dat in overleg met het bestuur KNR is geformuleerd.

Het ochtendprogramma werd afgesloten met een oproep door pater Tj. Timmermans, voorzitter bestuur KNR, de waarden en charisma van het religieuze leven veilig te stellen om dit naar de toekomst te kunnen dragen. Samenwerking is cruciaal om identiteit in kerk en samenleving gestalte te kunnen blijven geven. De KNR kan een brugfunctie tussen verleden en toekomst vervullen.

Na een voortreffelijke lunch stond in het middagedeelte de samenwerking tussen religieuze instituten op het gebied van financiële middelen bestemd voor goede doelen en vermogensbeheer op de agenda. De heer C. Backer gaf een overzicht van de recente ontwikkelingen op dit gebied. Uit de resultaten van een recent gehouden enquête blijkt dat ruim 40 religieuze instituten positief hebben gereageerd op het aanbod door de KNR door samenwerking te profiteren van gunstige voorwaarden, goede kwaliteit van dienstverlening en betere resultaatopbrengst. Er is al een aantal inventariserende gesprekken met bankiers gevoerd en de vervolgstappen kunnen nu gezet worden. Ten aanzien van de wens van religieuzen om gelden voor apostolische werken gedurende langere tijd te bestemmen, zijn ook stappen gezet. Er kan een Stichting Goede Doelen als een afzonderlijke rechtspersoon met een eigen bestuur worden opgericht. De controle komt bij de KNR te liggen. De religieuze instituten brengen middelen bij deze stichting onder. De huidige solidariteitscommissies PIN, KOS en AMA blijven bestaan en krijgen naast hun huidige taken een adviesrol met betrekking tot projecten in de nieuwe additionele systematiek. Tot slot werd nog kort ingegaan op vermogensbeheer voor buitenlandse onderdelen van religieuze instituten. Levendige discussies en een positieve grondhouding naar de KNR kenmerkten deze informatieve dag.

Rogier Moulen Janssen

Het verslag van de dag wordt binnenkort aan de deelnemers toegezonden.
Andere belangstellenden kunnen het opvragen bij Sylvia Hobeijn van het Bureau KNR.

Studiedag religieuzen en de media

Tijdens een studiedag georganiseerd door de commissie communicatie op 15 maart hield Erik Borgman een voordracht, die door Agnes Grond en Marjet Derks van kritische kanttekeningen werd voorzien.

Volgens Borgman zoeken religieuzen niet in de eerste plaats media om hetgeen zij te zeggen hebben in cultuur en samenleving te presenteren, maar zijn zij media. Het religieuze leven is een lange reeks pogingen het leven vorm te geven als toewijding aan de God waarvan de christelijke tradities getuigen, en dit toegewijde leven zichtbaar te maken als zinvolle, eigentijdse mogelijkheid. Wij leven in een gemediatiseerde cultuur en kunnen de media niet gebruiken om een vastliggende boodschap naar de samenleving te communiceren. De media representeren de cultuur als de synthese waarvan het religieuze leven hooguit een onderdeel behartigt – het onderdeel van de spiritualiteit, bijvoorbeeld, of het onderdeel van de zorg voor kanslozen – terwijl het religieuze leven zich verstaat als eigensoortige synthese. De conclusie is dat de vraag naar de verhouding tussen religieuzen en de media deel uitmaakt van de vraag naar actualiteit en toekomst van het religieuze leven.

Het gaat Borgman primair om de communicatie via de media als onderdeel van de zending van religieuzen. Dit betekent ten eerste dat het vormgeven van media een speerpunt zou moeten zijn van religieuzen en hun bondgenoten. Volgens Borgman is het van belang om plaatsen te handhaven of te creëren waar in mediale vorm een religieuze visie wordt ontwikkeld op samenleving en cultuur en hun actuele ontwikkelingen. Het gaat hierbij niet allereerst om berichtgeving over religieuze zaken, maar om berichtgeving vanuit een religieuze invalshoek waarbinnen religieuze zaken in hun authentieke betekenis aan het licht kunnen komen. Dit betekent ten tweede dat het werken aan beeld, uitstraling en communicatie door religieuzen in twee richtingen moet verlopen. Religieuzen zouden aan websites en andere communicatiekanalen moeten werken als onderdeel van de eigen vormgeving. Het betekent ten derde dat de gelaagdheid in beeld moet worden gebracht van de hedendaagse

mediapresentatie, en het gesegmenteerde karakter van het medialandschap. Het gaat in de huidige mediale cultuur simpelweg niet zomaar ‘om de inhoud’ en mediadeskundigheid beperkt zich er niet tot het vermogen een vaststaande boodschap in een bondig en helder persbericht te gieten. In zekere zin is vormgeving alles en die vraagt eigen deskundigheid.

Borgman besloot met de stelling dat religieuzen niet alleen moeten nadenken over hoe zij zichzelf willen presenteren, maar dat zij ook gevonden moeten willen worden door mensen die hen zoeken op voor hen niet te voorziene manieren. De religieuze dienstbaarheid en de overgave aan hetgeen als Gods toekomst nog komen moet, zou ze ertoe moeten brengen zich actief op zoveel mogelijk manieren te laten vinden.

Religie-journalist Agnes Grond begon haar betoog met het ontkrachten van de bewering dat religie en religieuzen slechts marginaal aan bod komen in de media. Zij gaf een indrukwekkende opsomming van hetgeen één weekje publieke omroep aan religieuze programma’s had opgeleverd. Voorts komt religie tegenwoordig in bijna elk actualiteitenprogramma wel aan bod. Volgens Agnes Grond is religie dan ook helemaal niet afwezig, maar juist *hot stuff!* Er is in de media een periode geweest van een bijna agressieve anti-religieuze stemming, vervolgens een van totale onverschilligheid, terwijl er nu weer sprake is van onbevangen nieuwsgierigheid. Dat opent perspectieven voor religieuzen.

Want hoe staat het met de media-aandacht voor religieuzen en het religieuze leven? Het moest Agnes Grond in dit kader van het hart dat het onbegrijpelijk is geweest dat congregaties en ordes de bladen die zich nog wél met het religieuze leven bezighielden stuk voor stuk financieel in de kou lieten staan. Bladen als de Nieuwe Linie, de Bazuin en de Acht Meipost verdwe-

nen. Religieuzen zouden bladen moeten steunen om zo hun erfenis te behoeden. En niet omdat die bladen de spreekbuis van religieuzen waren of wilden zijn, maar omdat ze in die periode van onverschilligheid tenminste het religieuze gesprek gaande hielden. Goede bladen en goede programma's zijn geen spreekbuis van wie dan ook. Ook niet van religieuzen. Dat betekent dat als er wel aandacht is voor religieuzen in de media, dat ook soms gepaard gaat met kritische kanttekeningen bij aspecten van het religieuze leven of bij de projecten. En dat is de meeste religieuzen niet welgevallig. Lezers en kijkers raken eerder geïrriteerd als een feit niet overeenstemt met het beeld dat zij daarvan in hun hoofd hebben, dan wanneer dat feit gewoon niet klopt. Maar natuurlijk is het waar dat het religieuze leven soms vrij onherkenbaar op de buis verschijnt. Als er in Kruispunt eens een klooster in beeld komt dan is het als decor voor een of andere bekende Nederlander die stil wordt van de gebeden, de oude gangen en de habijten. Maar de meeste congregaties hebben helemaal geen oude gebouwen, stille gangen of habijten meer.

Agnes Grond vertelde waarom zij nog altijd religieuzen interviewt: *Zij lieten mij soms even een glimpje zien van de rijkdom die het religieuze leven hun had gegeven. Een rijkdom die ik niet goed begrijp, maar die me boeit en waarvoor ik steeds weer op zoek ben.*

Religieuzen kunnen volgens haar verbondenheid en vertrouwen zichtbaar maken en het geluid laten horen dat het cynisme overstemt en de hoop levend houdt. Maar geef de media dan wel enig vertrouwen!

Marjet Derks lichtte twee uitgangspunten uit de inleiding van Erik Borgman en voorzag deze van commentaar. Zij vindt de bewering dat religieuzen zélf medium zijn getuigen van een té ideaal, misschien zelfs wel karikaturaal beeld van het religieuze leven. Is dat leven, zijn de religieuzen door de tijd heen en ook onderling niet veel diverser en veelkleuriger? Hen weer uniform maken tot 'de religieuzen', als mensen van een buitengewone orde, doet heel die veelzijdigheid teniet en mystificeert religieuzen. Als religieuzen zelf medium zijn

roept dat de vraag op wát ze dan precies bemiddelen. De spreekster vindt dat er ruimte moet zijn om zowel over de mooie als over de schaduwzijden van het religieuze leven te communiceren.

Vervolgens verlegde Marjet Derks in haar referaat de nadruk van religieuzen en media naar religieuzen en communicatie. Bij dit laatste gaat het over een tweerichtingsgesprek, een elkaar ontmoeten en elkaar bevragen. De mogelijkheid van elkaar veranderen wordt niet uitgesloten en vaak zelfs als toegevoegde waarde gezien. Wanneer we het over religieuzen en communicatie hebben, gaat het dus over dezelfde aspecten: over ontmoeting, uitwisseling en elkaar raken. Voorwaarde daarbij is wel dat beide partijen zich willen laten vinden en willen laten raken. Dat kan alleen als religieuzen zichzelf niet willen zien als mensen van een buitengewone orde, maar als mensen van vlees en bloed, veelkleurige mensen, met een verleden en een eigen verhaal, persoonlijk en collectief. Die mensen grijpen moderne media aan om in gesprek te komen met andere mensen. Die laatsten zijn soms mensen die al geïnteresseerd zijn in dat verhaal, maar soms in eerste instantie helemaal niet. Ze zijn verrast door de veelkleurigheid, door de diversiteit aan verhalen én door de spirituele boodschap die daar tussendoor te horen is.

En last but not least: er wordt een mogelijkheid open gelaten dat religieuzen zich laten beïnvloeden door andere mensen. Open staan voor hún boodschap, in plaats van dat het per definitie steeds hun eigen verhaal is dat centraal staat. Marjet Derks pleitte ervoor om te proberen de oude verhouding eens los te laten: de beweging is dan niet van religieuzen naar anderen, maar een tweerichtingsverkeer, waarbij over en weer ervaringen worden uitgewisseld, die allebei waardevol (kunnen) zijn.

Marjet Derks rondde haar betoog af met een aantal aanbevelingen en zij verwees naar het generaal kapittel van de Zusters van Liefde, dat deze zomer zal plaatsvinden en waarvoor binnenkort een speciale kapittelsite de lucht in gaat. Op de kapittelwebsite komt informatie voor zusters, maar ook voor minder inge-

voerde, maar wel geïnteresseerde buitenstaanders. Dat betekent een simpele uitleg over wat een kapittel eigenlijk is, tot inhoudelijk informatie over de thema's waar een grote internationale congregatie mee te maken heeft vandaag de dag. De zusters zien zichzelf niet als medium, of anders net zoveel of net zo weinig als andere mensen dat zijn. Op de website is dan ook ruime gelegenheid voor reacties, van zusters én van anderen. Volgens Marjet Derks kan met het world wide web een wereld open gaan. Al wat nodig is, is het openzetten van een mentale deur.

Na de middag werd de website *In Balans* doorgelicht door Joost van der Net. Hij was in het algemeen vol lof over de inhoud van deze site, maar gaf onder meer in overweging om het aantal uitwijkmogelijkheden te beperken. Soms bevat een webpagina namelijk erg veel links, die allemaal naar externe sites verwijzen. Volgens Van der Net is het beter om te proberen de surfer vast te houden. Zijn suggesties zullen nog besproken worden in de klankbordgroep van de website.

Will van de Ven

De deelnemers aan de studiedag ontvangen over enkele weken het verslag. Andere geïnteresseerden kunnen het op aanvraag toegezonden krijgen. **T:** 073 – 6921321 of communicatie @knr.nl
Aan alle religieuze instituten met een eigen site het verzoek – zo u dat niet reeds heeft gedaan – om een link naar onze KNR-site op te nemen. *In Balans* is een mooie site. Zegt het voort!

Ontmoetingsdag beleidsmedewerkers

Op 23 maart vond de tweede ontmoetingsdag plaats voor beleidsmedewerkers in dienst van religieuze instituten. Er waren ook enkele nieuwelingen in het gezelschap, die pas enkele weken of maanden voor religieuze werkzaam zijn. Op uitdrukkelijk verzoek van de ruim twintig deelnemers stond deze keer de onderlinge kennismaking en uitwisseling centraal. Aan twee medewerkers was vooraf gevraagd om na te gaan welke thema's in de voorbije weken hun (zakelijke) agenda's hadden bepaald. 's Ochtends vertelde de heer Jos van Eijden over beleidsthema's bij de broeders van Maastricht. In hoofdzaak onderscheidde hij vier terreinen, die veelvuldig op de agenda staan: de begroting van het lopende kalenderjaar, de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het kloosterverzorgingshuis in Maastricht, het vinden van leden voor het lokale bestuur en de zorg voor taken die nu nog door broeders worden verricht zoals archivaris, kerkhofbeheerder.

Na deze voorzet kwamen verschillende kwesties ter sprake, zoals de vraag hoe recruteer je leken die de congregatie kunnen ondersteunen? In de praktijk blijkt vaak dat er genoeg

deskundige leken zijn die graag op vrijwillige basis een handje helpen. Een andere gesprekslijn had betrekking op de algemene taak van beleidsmedewerkers om de besturen een spiegel voor te houden. Dan kan het soms in het belang van religieuzen zijn om hen te confronteren met de werkelijkheid buiten de kloostermuren, zodat bijvoorbeeld het loslaten niet iets buitengewoons wordt, maar een aspect van ieder mensenleven. Religieuzen moeten zaken uit handen geven aan leken, maar die leken zijn geen wezens van een andere planeet. Het onderkennen van het feit dat iedereen moet leren los te laten is uiteraard geen troost. Er werd gezegd dat er natuurlijk altijd vragen zijn waarmee je niet naar een 'lekenbestuurder' kunt stappen. In de praktijk zijn het met name vragen met betrekking tot de besteding van het budget die onder deze noemer vallen. En het blijkt dat leken ook terughoudend zijn in hetgeen ze als hun bevoegdheden beschouwen, juist omdat ze het gezag van religieuze oversten niet willen ondermijnen. Volgens een beleidsmedewerker zijn er ook in religieuze instituten strategieën om verandering tegen te gaan. Men kan dat doen door het thema onder een andere spirituele noemer

brenge n of door het proces-matige karakter aan te grijpen als excuus voor het op de lange baan schuiven van een beslissing.

Een algemeen punt dat werd genoemd is dat in de communicatie tussen leken en religieuzen de gehoorzaamheid een probleem is. Na de gehoorzaamheids crisis in de jaren zeventig van de vorige eeuw is het leiderschap losgelaten. Maar wanneer niemand nog met gezag kan spreken, dan ontstaat er een impasse.

In kloosterverzorgingshuizen waarin meerdere habijten samenleven is het vanzelfsprekend dat de nieuwkomers ook willen meedenken en – praten. En een spiegelbeeld van deze situatie is dat het religieuze instituut, dat oorspronkelijk uitsluitend voor de eigen medebroeders, of – zusters een kloosterverzorgingshuis beheerde niet langer heer en meester is in eigen huis. Ook dat is wennen.

Na de middag vertelde Nynke Noordhof over haar werkzaamheden voor de Medische Missiezusters en die van haar collega. De Medische Missiezusters hebben geen eigen kloosterverzorgingshuis. Veel zusters wonen in seniorenflats in verschillende woonconcentraties. Tot de voornaamste taken van Nynke Noordhof behoren het adviseren op het terrein van het ouderenbeleid, het begeleiden van individuele zusters en groepen en het regelen van zorgverlening en huisvesting. Er zijn prijsverschillen qua dienstverlening tussen de huizen en er zijn ook verschillen in de samen-

stelling van de zorgpakketten. De Medische Missiezusters hebben gekozen voor betaalde mantelzorgers, om gevrijwaard te zijn van vrijblijvendheid.

Vervolgens werd uitgebreid gesproken over het AWBZ-pakket, waarvan de inhoud zal veranderen, al is nog niet bekend hoe precies. Bij het indiceren moet je zelf goed weten welke ruimte er is. Verschillende beleidsmedewerkers bleken hier erg goed van op de hoogte te zijn.

Het is mogelijk om een herindicatie aan te vragen, maar dat is niet zonder risico. De indicatie kan teruggenomen worden. In het geval van religieuzen zijn zorgvragers en zorgaanbieders vaak dezelfde. Dan is het van belang om gewoon zakelijke afspraken te maken, want met goede bedoelingen alleen kom je er niet.

In het algemeen wordt onderkend dat het van belang is om elkaar onderling te informeren over werkzaamheden, zodat men in voorkomende gevallen een beroep kan doen op de deskundigheid van anderen. Vandaar dat een vervolgbijeenkomst als zinvol wordt beschouwd. De volgende bijeenkomst zal plaatsvinden op **11 april 2006**: Nynke Noordhof en Marijn van Zon denken mee in de voorbereidende fase.

Will van de Ven

Religieus leven

Charles de Foucauld, kleine broeder van Jezus

Op 15 mei a.s. wordt Charles de Foucauld (1858-1916) zalig verklaard. Ter gelegenheid van deze gebeurtenis spraken enkele Kleine Zusters uit Amsterdam en Den Haag met Gerard Moorman (secretaris CMBR) over de betekenis van deze godzoeker en pionier van een nieuwe vorm van religieus leven. Het onderstaand artikel is in nauwe samenwerking tot stand gekomen.

Er zitten twee kanten aan de medaille van een zalig- of heiligverklaring. Enerzijds wordt het leven van iemand ten voorbeeld gesteld aan de

gehele geloofsgemeenschap. Dat juichen de Kleine Zusters zonder meer toe. Charles de Foucauld, de geestelijke vader van hun con-

gregatie, is in Nederland maar in zeer beperkte kring bekend en dat voornamelijk nog onder de oudere generaties van gelovigen. Dat is jammer, want zijn voorbeeld is nog altijd uiterst actueel. Anderzijds bestaat er door een zaligverklaring het gevaar dat de oneffenheden van iemand als persoon – de moeilijke karaktertrekken, de innerlijke tegenstrijdigheden, etc – worden weggepoetst. Een mens van vlees en bloed wordt op een voetstuk geplaatst en valt daardoor buiten het bereik van gewone mensen. Er lijkt bovendien bewust voor gekozen te zijn om de zaligverklaring plaats te laten vinden tijdens het kerkelijke jaar van de eucharistie. Voor Charles de Foucauld was echter die andere plek van Godsontmoeting even belangrijk als de eucharistie: zijn medemens, immers geschapen als beeld van God, en dan met name de arme medemens. Er is dus alle reden om deze bijzondere man voor het voetlicht te brengen.

Als de graankorrel niet valt en sterft...

Charles de Foucauld heeft een boeiend leven geleid. Maar het zijn niet alleen zijn avonturen die tot de verbeelding spreken. Vooral het innerlijke avontuur biedt inspiratie voor mensen van nu. Net als een aantal andere grote figuren uit de christelijke traditie, gaf hij zich in zijn jeugd over aan het najagen van plezier en genot. Hij brak al in zijn tienerjaren met het christelijk geloof waarmee hij was opgevoed. Hij was van adel en beschikte over de nodige financiële middelen. Toen hij als jonge militair naar Algerije vertrok, maakte hij het daar zo bont dat hij binnen de kortste keren oneervol werd ontslagen. Toen er kort na zijn terugkeer in Frankrijk echter een opstand uitbrak in Algerije diende hij een verzoek in om terug te keren naar zijn vroegere eenheid. Dit tweede verblijf in Noord-Afrika markeerde een kentering in zijn leven. Hij was in de ban geraakt van de Algerijnse woestijn en de mensen die er woonden. Hij verliet het leger en trof voorbereidingen voor een wetenschappelijke expeditie door het tot dan toe voor westerlingen gesloten Marokko. Hij leefde in extreme armoede, reisde rond en wist meermalen ternauwernood te ontsnappen aan de dood. De studie die hij bij terugkeer in Frankrijk publi-

ceerde werd bekroond met een hoge wetenschappelijke onderscheiding.

Belangrijker was echter dat er zich op innerlijk niveau een beslissende verandering had voltrokken. De Foucauld was diep onder de indruk geraakt van de vroomheid van de moslims die hij had ontmoet.

Na een pelgrimstocht in Palestina leidde zijn geestelijke zoektocht tot zijn intrede bij de trappisten, eerst in Frankrijk, later in Syrië waar hij zeven jaar verbleef in een van de armste trappistenkloosters ter wereld. Maar hij vond er niet waarnaar hij zocht. Hij vertrok naar Nazareth en vond er werk als manusje van alles in een Clarissenklooster. Drie jaar lang leefde hij daar in uiterste soberheid, met veel tijd om te bidden. Hij raakte doordrongen van zijn roeping om Jezus na te volgen en beseftte dat hij niet in Nazareth hoefde te blijven om zo'n leven te leiden. Zijn liefde voor Noord-Afrika en het verlangen om aan het land en het volk dat hem zoveel gegeven had iets terug te geven brachten hem ertoe daarheen terug te keren. Hij wilde zijn ontmoeting met Jezus, het kostbaarste in zijn leven, delen.

Hij vertrok naar het zuiden van Algerije, naar de oase Beni Abbès aan de grens met Marokko. Het was zijn bedoeling om een nieuw model van contemplatief religieus leven te ontwikkelen, een gemeenschap van 'Kleine Broeders' die onder de armen zouden leven in een geest van dienstbaarheid en solidariteit. In de regel die hij opstelde schreef hij: "Het geheel van ons bestaan, het geheel van ons leven moet het evangelie van de daken schreeuwen, niet door onze woorden, maar door ons leven." Na een aantal jaren vestigde hij zich in een nog meer afgelegen buitenpost, diep in het hart van de woestijn, in het Hoggargebergte, temidden van de Toearegs, een half-nomadisch volk. Hij leidde er een contemplatief leven, maar legde zich er tegelijk op toe om vriendschap te sluiten met de lokale bevolking. Zijn droom om medebroeders te vinden kwam niet uit. Toen er in 1916 een opstand uitbrak onder de lokale bevolking in Algerije, werd hij op 1 december van dat jaar slachtoffer van een politiek getinte roofmoord.

Ondanks de onwaarschijnlijke wendingen, is het levensverhaal van Charles de Foucauld tegelijk het klassieke verhaal van de religieuze mens die in zijn zoektocht naar God steeds meer leert los te laten, zodat alleen nog het meest essentiële overblijft. Zijn weg is in zekere zin een steeds kleiner worden om broeder van de kleinsten te kunnen zijn. Met zijn dramatische dood houdt het verhaal geenszins op. Het was alsof de graankorrel die hij met zijn voorbeeld zaaide pas na zijn dood kon ontkiemen. Op initiatief van een vriendenkring rond Charles de Foucauld, kwam er al in 1921 een biografie uit, geschreven door René Bazin. Het boek had een enorme uitwerking in Frankrijk. De door de wereldoorlog ontredderde Franse bevolking werd geraakt door de boodschap van broeder Charles dat de godsontmoeting plaats kan hebben in het gewone leven. In de jaren '30 kwam het daadwerkelijk tot de stichting van congregaties die zich lieten inspireren door de Foucauld. In 1933 begon René Voillaume met de Kleine Broeders van Jezus. In 1939 startten op initiatief van Magdeleine Hutin de Kleine Zusters van Jezus. De geestelijke familie bleef gestaag groeien. Er zijn momenteel elf congregaties, zeven lekenbewegingen en een priesterbeweging die zich baseren op het voorbeeld van Charles de Foucauld.

Eenheid van contemplatie en missie

De Kleine Zusters wijzen erop dat er ondanks alle wendingen die het leven van Charles de Foucauld heeft genomen na zijn bekering in 1886 er een duidelijke rode draad is: de godsontmoeting in de mens Jezus en de godsontmoeting in elke mens, hoe gebroken ook. Hij was diep geraakt door de manier waarop God zijn gezicht laat zien in Jezus. Hij ziet dat de houding van Jezus te maken heeft met deemoed, de kleinsten nabij zijn. God is voor hem een nabije God. De eucharistie was voor hem de plek waar hij Jezus kon ontmoeten. Het was voor hem dan ook belangrijk om een tabernakel te hebben in zijn kluizenarij. Maar hij weet zijn behoefte aan de eucharistische aanwezigheid ook los te laten, aangezien het hem volgens de dan geldende kerkelijke voorschriften niet geoorloofd was om in het afgelegen

Tamanrasset in zijn eentje de eucharistie te vieren. Een van de zusters drukt kernachtig uit wat er speelde: "Hij wordt er zelf tot eucharistisch mens, ten koste van de eucharistie." De ontmoeting met Christus in de eucharistie en de ontmoeting met Christus in de kleinen en verlatenen worden één, in een vruchtbare wisselwerking. Contemplatief leven en missie zijn bij Charles de Foucauld tot een hechte eenheid gegroeid. Hij heeft daarmee een nieuwe vorm van religieus leven geïntroduceerd in de kerk. Het leven dat Jezus had geleid in Nazareth, een uithoek in Israël waarvan men zich afvroeg of daar ooit iets goeds vandaan zou kunnen komen, was voor hem de inspiratiebron. Broeder Charles wilde het leven delen van de armsten. Hij kleepte zich als de mensen waaronder hij woonde, hij deed eenvoudig werk, deelde dezelfde eenvoudige leefomstandigheden en legde zich erop toe vriendschap te sluiten met hen. Hij bestudeerde de taal van de toeregs om de mensen nabij te komen. Ook hierin heeft hij een hele weg afgelegd om zijn roeping uit te zuiveren. Stelde hij zich aanvankelijk nog vaak op als gever, gaandeweg leerde hij hoe het belang van wederkerigheid in de relatie met mensen om hem heen.

Apostolaat van de goedheid

Actueel is ook de manier waarop Charles de Foucauld zijn weg als christen is gegaan temidden van moslims. In een tijd als deze, waarin de Islam zo negatief in het nieuws komt, is het goed om te horen hoe iemand met wortels in de christelijke cultuur zo geraakt kan worden door het voorbeeld van moslims dat daarmee een proces van bekering op gang wordt gebracht. Het is een prachtig voorbeeld van interreligieuze dialoog die elk van beide partners ertoe brengt het eigen geloof op een betere manier te beleven. Er is een treffende overeenkomst in de houding van gelovige overgave aan Gods wil van moslims en de spiritualiteit die spreekt uit het bekende gebed van overgave van Charles de Foucauld. De slotzin daarvan luidt: 'Ik leg mijn ziel in uw handen, ik geef ze aan U, mijn God, met heel de liefde van mijn hart; omdat ik U bemin, omdat het voor mij een noodzaak van liefde is mij te geven, mij zonder voorbehoud op U te

verlaten, met een oneindig vertrouwen, want Gij zijt mijn Vader.”

Toen hij in 1901 terug keerde naar Algerije had hij aanvankelijk de naïeve hoop dat mensen zich dankzij zijn voorbeeld zouden bekeren. Maar hij zag al gauw in dat dit niet kon en kon zich daarmee verzoenen. Hij kwam steeds meer tot het inzicht dat het erom gaat dat de anderen goede moslims zijn. Hijzelf werd, na aanvankelijk wantrouwen van de lokale bevolking, steeds beter geaccepteerd. Men beschouwde hem als een ‘maraboet’, een heilige man. Na zijn dood stuurde een van zijn beste vrienden onder de toeregs, het stamhoofd Moussa-ag-Amastane, een ontroerende brief aan de zus van Charles. Daarin schreef hij hoezeer ook zij rouwden om zijn dood. Hij stelde zelfs dat Charles ook voor hen was gestorven. ‘We zullen samen met hem in het paradijs zijn.’ Een groter compliment kan een moslim bijna niet maken.

Universele broeder

Als er iets is wat we kunnen leren van dit leven is het wel dat er verbondenheid mogelijk is over grenzen van cultuur, ras en religie heen. Het lukte deze man van adellijke Franse komaf om thuis te raken in een gemeenschap die in alle opzichten verschildte van die waarin hij was opgegroeid. Om vriendschap te sluiten

bleef hij soms urenlang naar mensen zitten luisteren. En hoewel hij zich speciaal richtte op de meest verlatenen, onderhield hij contacten van hoog tot laag, met toeregs, Franse burgers en militairen. Zijn ideaal was om universeel broeder te zijn, voor alle mensen. Dit ideaal verwezenlijkte hij stap voor stap door steeds dieper geworteld te raken op één plek. De manier waarop hij zijn geloof communiceerde over grenzen heen is exemplarisch voor de christelijke missie van nu.

Naar menselijke maatstaven gemeten was het leven van Charles de Foucauld weinig succesvol. Van de broederschap waarop hij hoopte, kwam tijdens zijn leven niets terecht. Hij heeft niet één bekeerling gemaakt onder de moslims. Hij stierf een ontluisterende, gewelddadige dood. Maar de lange weg ‘naar beneden’ had hem innerlijk steeds vrijer gemaakt. Als eerste Kleine Broeder is hij geestelijk vader geworden van een veelkleurige familie van religieuze gemeenschappen. Nu hij wordt opgenomen in de rangen der zaligen zullen veel meer mensen over hem horen. Zijn getuigenis krijgt nieuwe betekenis, juist in deze tijd waarin mensen zoeken naar zingeving, waarin de kloof tussen arm en rijk steeds groter wordt en waarin culturen heftig botsen met elkaar.

Gerard Moorman

Voor meer informatie: <http://www.charlesdefoucauld.org/>
Kleine Zusters Rozenstraat 141A, 1016 NP Amsterdam. T: 020 – 6382675.

Wetenschappelijke instituten

Instituut voor Oosters Christendom (IVOC)

Het Instituut voor Oosters Christendom (IVOC), is opgericht in 1991 als voortzetting van het Instituut voor Byzantijnse en Oecumenische Studies dat gedurende veertig jaar heeft gefunctioneerd onder leiding van de congregatie der Paters Assumptionisten. Het Instituut voor Oosters Christendom is in het Nederlands taalgebied enig in zijn soort. Het is een para-universitair instituut, nauw verbonden met de Radboud Universiteit Nijmegen.

Doelstellingen

Het hoofddoel van het instituut is de wetenschappelijke bestudering van het oosters christendom. Het geven van bekendheid aan en versterken van de band met het oosters Christendom. Voortzetting van het werk van het Instituut voor Byzantijnse en Oecumenische Studies. De verrijking en verdieping van de eigen westerse vormen van christen-zijn.

Wat is Oosters Christendom?

Met het oosters christendom wordt bedoeld: de bevolkingsgroepen, het geloof en de cultuur van de christenen in Oost- en Zuid-Oost Europa en het Midden-Oosten. Zij behoren tot velerlei kerken, de oosterse kerken, die elk hun eigen kerkelijke structuur en tradities hebben.

De oosterse kerken hebben dezelfde oorsprong als onze westerse kerken, nl. de 'oerkerk' van Jeruzalem. De leerlingen van Jezus Christus, de apostelen, trokken de wereld in om het Evangelie van Jezus' kruisdood en opstanding te verkondigen. Overal stichtten zij lokale kerkjes, waar hetzelfde geloof beleden en gevierd werd. Ondanks alle culturele verschillen was er dus toch eenheid. Latere ontwikkelingen leidden tot kerkscheuringen (schisma's).

De eerste schisma's vonden plaats in de vijfde eeuw naar aanleiding van de concilies van Ephese (431) en Chalcedon (451), waardoor de zogenaamde oriëntaalse kerken ontstonden. In de 11e eeuw (1054), vond het grote schisma plaats tussen het oostelijke en het westelijke deel van de christenheid van het Romeinse Rijk plaats. Hierdoor ontstonden de Oosters-Orthodoxe (Byzantijnse) en de Rooms-Katholieke (Latijnse) Kerk.

Structuur

Het oosters christendom is eigenlijk een verzamelterm. Te onderscheiden zijn: I. De oriëntaalse kerken (onderverdeeld in a. De oud-oriëntaalse kerken en b. De oriëntaals-orthodoxe kerken), II. De oosters-orthodoxe kerken (onverdeeld in a. Autocephale kerken, b. Autonome kerken en c. De diaspora) en III. De geünieerde kerken

Van bijna alle bestaande oosterse kerken zijn er grote groepen christenen die zich, om politieke, maatschappelijke of theologische redenen, met Rome verenigd hebben, het zijn de zogenaamde 'met Rome geünieerde' kerken. Zij vieren de 'oosterse ritus' en hebben hun eigen hiërarchie en canonieke status.

Geloof en traditie

1. Naast de leer van de Bijbel, is de leer van de oude Concilies en Kerkvaders erg belangrijk voor de oosterse christenen.

2. De universele jurisdictie en onfeilbaarheid van de paus wordt door de orthodoxen niet erkend.

3. Een ander strijdpunt met de westerse kerken is de theologische kwestie van het 'filioque', een formulering over de voortkomst van de Heilige Geest die in het Westen aan de geloofsbelijdenis (credo) van Nicea-Constantinopel is toegevoegd.

4. Een ander kenmerk van de orthodoxe kerken is het gebruik van de vele iconen (schildering op houten panelen met afbeelding van Christus, Maria - de theotokos - en de heiligen). Je vindt ze in de kerken, naast prachtige fresco's en mozaïeken, maar ook bij de mensen thuis.

Ze worden vereerd door ze aan te raken, te kussen en er kaarsjes bij te branden.

5. Ook de liturgie is anders. De diensten zijn plechtig en duren vaak lang. De mensen staan met hun gezicht naar het oosten waar zich het altaar en de ikonenwand (ikonostase) bevindt.

6. De oosterse spiritualiteit is sterk beïnvloed door het monnikendom. Het Jezusgebed is een kort gebed dat door de monniken, maar ook door veel leken,

voortdurend herhaald wordt bij alle bezigheden.

Oecumene

Veel van de genoemde kerken zijn geëngageerd in de oecumenische dialoog o.a. door deelname aan de Wereldraad van Kerken (WCC) en aan de diverse gemengde theologische commissies.

The Journal of Eastern Christian Studies

"The Journal of Eastern Christian Studies" voorheen "Het Christelijk Oosten" is het tijdschrift van het Instituut voor Oosters Christendom in Nijmegen in samenwerking met de Faculteit der Godgeleerdheid en het Instituut voor Vroegchristelijke en Byzantijnse Studies van de Katholieke Universiteit Leuven.

"The Journal of Eastern Christian Studies" (JEastCS) is een interdisciplinair wetenschappelijk tijdschrift, dat zich met aandacht voor de eigen theologische, historische, sociologische en culturele achtergrond, richt op de ontwikkelingen binnen de verschillende oosters-christelijke kerken.

Het gebied dat het tijdschrift bestrijkt is omvangrijk, niet alleen territoriaal maar ook door de grote diversiteit van de oosters-christelijke gemeenschappen. Daarnaast besteedt JEastCS ook aandacht aan de ontwikkelingen van oosterse christenen in de diaspora.

Meer informatie? Het IVOC is gevestigd in het Erasmusgebouw van de Radboud Universiteit Nijmegen, vlakbij station Heyendaal. Erasmusplein 1, NL-6525 HT Nijmegen. Tel.: 024-361 56 03 Fax: 024-361 56 84 E-mail: secretariaat@ivoc.ru.nl. Homepage: <http://www.ru.nl/ivoc>

Boeken en brochures

De zorg voor 'een ander soort' mensen

Op 8 december 1928 verbonden enkele vrouwen in Breda zich aan de Vereniging van Catechisten van de Eucharistische Kruistocht. Vanuit deze nieuwe vorm van religieus leven wilden zij zich inzetten voor de bestrijding van kerkelijke en maatschappelijke noden.

In de jaren na de Eerste Wereldoorlog kwam er internationaal een beweging op gang waarin de eucharistie als het 'geneesmiddel' werd gepropageerd tegen de dreigende teloorgang van het goede katholieke leven in de 'zieke' gesecculariseerde maatschappij. Deze Eucharistische Kruistocht werd in Nederland gepropageerd door de bevlogen priester Frans Frencken. Zijn voorkeur ging uit naar sociaal zwakke groepen, zoals fabrieksmeisjes en moeders van gezinnen waarin het geloof verloren dreigde te gaan. Frencken kon wel mooie plannen maken, maar – in de woorden van Annelies van Heijst – 'in een plan, al is het financieel gedekt, kan een mens niet eten, slapen of wonen.' Voor het realiseren van deze idealen waren religieus-sociaal bewogen vrouwen nodig. Deze vrouwen, de Catechisten van Breda, en hun sociaal werk staan in *Gezonde gezinnen* centraal.

De 'Vereniging van Catechisten (van de EK = 'Eucharistische Kruistocht')' was vernieuwend. De catechisten waren pioniers in de *vorm* die zij, op instigatie van Frencken, voor hun leven kozen: een vereniging, een *societas*, waardoor zij in kerkrechtelijke zin noch tot de religieuzen noch tot de leken behoorden. Zij kozen

uitdrukkelijk niet voor het bekende kloosterleven als moniale of als actieve religieuze, omdat zij dit te benauwend en te wereldmijndend vonden. Deze vorm bood de mogelijkheid tot mobiliteit en flexibiliteit, al ondervonden de catechisten ook nadelen van hun nieuwe religieuze levenswijze: een onduidelijke status en een onbeproefde interne structuur.

In de jaren vijftig en zestig breidden de werkerterreinen van de catechisten zich razendsnel uit. Het doel van de Vereniging verschoof, geheel in de sfeer van de wederopbouw, naar het herstel van het christelijke gezin om vervolgens in de loop van de jaren vijftig verder op te schuiven in de richting van onmaatschappelijkheidsbestrijding. Hiermee kreeg het streven naar (sociaal én religieus) gezonde gezinnen een nieuwe invulling. De catechisten waren ook pioniers in de *werkzaamheden* die zij op zich namen. Dit geldt nog het meest voor het werk dat zij na de Tweede Wereldoorlog hebben ontwikkeld. In de jaren vijftig en zestig namen de catechisten het voortouw op het terrein van het wijkwerk, hun specifieke vorm van maatschappelijke hulpverlening, en de katholieke gezinszorg. Deze decennia waren hun ware glorietijd. Het pionierswerk raakte mede door eigen toedoen van de vereniging geprofessionaliseerd, met opleidingen en diploma's voor sociale academie, gezinszorg, wijkwerk, met salarissen en subsidies.

De aanpak van de catechisten is vaak afgeschilderd als 'bevoogdend' tegenover mensen uit het arbeidersmilieu. De catechisten hielden echter wel een open oog voor de sociale aspecten van hun werk en voor de praktische hulp die zij mensen moesten bieden. Zij wilden náást in plaats van boven hun 'clients' staan, al realiseerden zij zich wel dat zij niet altijd slaagden in die houding. Zij hadden immers vaak een andere klassen-achtergrond, zoals treffend verwoord in een lezing uit 1955. Catechiste Jo ter Ellen vertelde daarin over de houding van de maatschappelijk werkster bij haar bezoek aan gezinnen die voor hulp in aanmerking kwamen.

Waarom verliepen die bezoeken vaak onbevredigend?

(-) We wonnen de harten niet, we kwamen er bij hen niet in. Waarom niet? Omdat deze mensen lijden aan een enorm minderwaardigheid en iemand die zich minderwaardig voelt, die sluit zich af, want niemand loopt graag met zijn tekorten te koop. Hier was een gebrek aan vertrouwen, omdat er geen gelijk niveau was, waarop men zich kon ontmoeten.

(-) Toen is me een licht opgegaan, toen heb ik beseft, dat dat gemis aan vertrouwen door mij werd veroorzaakt, want ik zag die mensen als een ander soort en hoe ik ook mijn best deed, waar de minderwaardigheid hun gevoel zo scherp afgestemd had, reageerden zij op de minste uiting van niveauverschil van mijn kant.

Van een interne crisis en scheuring in de jaren vijftig is de vereniging nooit helemaal hersteld.

De jaren van conflicten en spanningen – met name in de jaren vijftig – hebben een schade aangericht, ook aan personen, die niet meer geheel te herstellen was. Juist in de jaren vijftig, toen orden en congregaties in Nederland nog voldoende nieuwe roepingen hadden, had ook de Vereniging daarvan kunnen profiteren en de basis kunnen leggen voor een nieuw intern elan. Dat is er door de interne strubbe-

lingen niet, of althans niet voldoende, van gekomen. Toen de Vereniging haar interne zaken weer op orde had gebracht, was het geestelijke klimaat in Nederland drastisch veranderd. De aanmelding van jonge vrouwen bleef uit.

Innerlijke en interne veelkleurigheid was vanaf het begin een kenmerk van de catechistengemeenschap. Ten onrechte hadden de catechisten een imago van een in zichzelf gekeerde West-Brabantse, Bredase groep. Een aanzienlijk deel van de catechisten was afkomstig uit het noorden van het land. Daarmee werd in de Vereniging een andere sfeer en andere geluiden gebracht.

Het werk viel vroeger weg dan bij zustercongregaties die in het onderwijs of de verpleging werkzaam waren. De religieuze beleving was te pluriform geworden om het gemeenschapsgevoel te kunnen schragen. Hoewel de evenzeer vergrijzende zuster- en broedercongregaties met vergelijkbare problemen werden geconfronteerd, klemde deze voor de Vereniging van Catechisten in verhevigde mate. Zij had geen vanzelfsprekende spirituele traditie om op terug te vallen en evenmin een interne traditie van collectiviteit. Het was dan ook geen gemakkelijke opdracht voor de catechisten om zich als gemeenschap te hervinden.

In december 2004 vierden de catechisten het 75-jarig bestaan. De betrokkenheid op elkaar is in deze levensfase een kostbaar goed. Maar de betrokkenheid op de wereld is evenzeer van belang. Bij gelegenheid van het jubileum van de vereniging is nagedacht over de mogelijkheid om de lokale minst bedeedden te laten delen in de feestvreugde. Het werd een plaatselijke stichting voor uitgeprocedeerde asielzoekers, omdat het ten goede moest komen aan een maatschappelijke nood, waarvoor geen andere voorzieningen voorhanden waren, precies zoals het ooit begon bij de meisjes van Kwatta.

Will van de Ven

Marjet Derks en José Eijt. Gezonde gezinnen Maatschappelijk werk door de Vereniging van Catechisten 1928-2003 Nijmegen: Valkhof Pers. ISBN: 90 5625 180 5

Franciscus en Rumi

De auteurs van dit boek stellen dat er steeds meer mensen zijn die zich weer verbinden met hun 'goddelijke' Bron. Op deze weg zijn grote mystici ons voorgegaan. In dit boek worden er twee uitgelicht: twee tijdgenoten van elkaar (zij het met een generatie verschil): Franciscus van Assisi (1181-1226) en Mevlana Rumi (1207-1273). De motivatie voor die keuze is dat deze beide mannen leefden in de tijd van de kruistochten, waarin de botsing tussen christendom en islam een hoogtepunt bereikte, en dat zij midden in dat strijdgewoel een weg van vrede zochten en gingen. Marcel Derkse is soefileraar, ingewijd in de Mevlevi Derwijj Orde, die door de zoon van Rumi werd gesticht. En Hein Stufkens is zeer vertrouwd met de Franciscaanse spiritualiteit, onder andere als auteur van *Het zevenvoudige pad van Franciscus van Assisi*. Het boek is onverdeeld in zes thema's: God, liefde, samenleven, sterven, vreugde en vrede. Deze thema's worden steeds belicht vanuit de invalshoeken van Franciscus enerzijds en van Rumi anderzijds. Vanuit de christelijke traditie zijn we minder bekend met Rumi en vandaar dat er in deze aankondiging iets meer aandacht naar hem uitgaat. In het hoofdstuk over Liefde lezen we dat hij de brandende, de lijdende, de helende en de dienende liefde onderscheidt. Het gaat hierbij om verschillende fasen in een proces of om meerdere aspecten van de relatie met het goddelijke. Wat de brandende liefde betreft: Rumi bezingt het feit dat hij niet goed genoeg is, imperfect, hulpeloos, zwak en kwetsbaar. Hij herkent zijn lijden als zijn leegte, een genadige leegte. Die leegte doet hem weliswaar branden, maar ook verlangen. Rumi beseft dat deze leegte alleen door Zijn Geliefde gevuld kan worden. Hij geeft zijn vertrouwen aan elk van ons als hij zegt: *'Je hart weet dat midden in de onzekerheid en de*

angst voor het verlies van je leven, je kans ligt om je leven bewust op te geven om te ontdekken (in) wie je werkelijk bent.' Bij de lijdende liefde gaat het erom de realiteit van de werkelijke toestand te leren zien en deze te aanvaarden. Bij de helende liefde gaat het om een nieuwe fase die aan kan breken, wanneer we het lijden als een realiteit hebben herkend en aanvaard. Het is niet eenvoudig om lijden te zien als een deur naar de werkelijkheid van de liefde. We moeten afstand doen van wat Rumi het *'probleemmakend zelf'* noemt. Dat vraagt tijd, tijd om te genezen, om de sluiers tussen ons en de zon een voor een weg te nemen. Tot wij het licht van de liefde die wij in werkelijkheid zijn ook kunnen verdragen. Liefde op het vierde gezicht is de dienende liefde en dat is de verbindende liefde. Rumi beschouwt het dienen niet als een aparte verdienste, omdat dienen niet iets is wat je doet, maar iets dat je niet kunt laten. Rumi wijst ons op de werkelijkheid dat wij een expressie van de Ene in deze wereld zijn. Wees elk moment bereid om te sterven en laat je laatste moment dan een kostbaar moment zijn geweest, waarin je de liefde ruimte gegeven hebt, is zijn boodschap aan ons. God heeft geen hart en geen handen in deze wereld dan de onze. Wij zijn in wie wij zijn een weergave van een kwaliteit van de Ene Geliefde en dat is een onvoorstelbare werkelijkheid. Dit boek kan een bijdrage leveren aan het overstijgen van verschillen, want zoals het motto (ontleend aan Karen Armstrong) al aangeeft: *Waar de God van de dogmatische godsdiensten het mensdom in kampen verdeelt, is de God van de mystici de kracht die het mensdom verenigt.*

WvdV

Hein Stufkens en Marcel Derkse. *De herberg van het hart. Franciscus en Rumi als gidsen voor onze tijd*. Deventer: Uitgeverij Ankh-Hermes bv. ISBN: 90 202 8325 1

Vriendschap met een Benedictijn

Tony Hendra is een Britse in Amerika werkzame satiricus, die in de onlangs vertaalde bestseller *Vader Joe* verhaalt van zijn hechte vriendschap met een Benedictijnermonnik in Quarr op het eiland Wight. Vader Joe vindt wel dat gevoelens iets heel moois zijn, maar we moeten er wel behoedzaam mee omgaan: *'Ze jagen ons in onszelf terug, begrijp je. Wat ik wil. Wat ik voel. Wat ik nodig heb.'* En dan gaat hij door en praat over de echte liefde. *'De vreugde om elkaars bestaan. Al die dingen waarin de ander van ons verschilt, en wij van hem of haar.'* En van die liefde komt hij natuurlijk weer op God, die zich in de ander manifesteert.

Vader Joe is een zeer toegankelijk geschreven boek, waarin Hendra vertelt over zijn zondige leven, zijn schuldgevoelens, zijn worsteling met geloofszaken. En passant krijgt de lezer ook de nodige basis-informatie over het kloosterleven voorgeschoteld, bijvoorbeeld over de opvattingen van religieuzen over gastvrijheid.

De wijze waarop Vader Joe zijn entree maakt in het boek is niet bepaald flatteus: *Eerst die sandalen. Ze waren reusachtig en staken met een hoek van zestig graden vanonder fladderende zwarte rokken omhoog. Ze omvatten de ergste platvoeten die je je maar kunt voorstellen. Dikke zwarte sokken konden hun chronische knobbeligheid niet verhullen.*

Net zo knobbelig waren zijn grote, roze handen die als een stel langoesten te voorschijn staken uit versleten zwarte manchetten, zijn magere hals die uit een rafelige, zwarte boord stak, en zijn prijswinnende adamsappel.

Hoewel hij niet moeders mooiste is, zou iedereen zich een vriend wensen als Vader Joe. Hij is nooit dogmatisch en zeurt niet over wat wel of niet 'mag'. Terwijl de jeugdige zondaar Tony het strenge oordeel vreest van de monnik zegt deze: *Je hebt niets echt verkeerd gedaan, Tony. Gods liefde heeft je hierheen gebracht voordat er echte schade is aangericht. De enige zonde die je hebt begaan, is de zonde*

van de z-z-zelfzucht. Vader Joe spreekt Tony ook steevast aan als LIEVERD: *Er bestaat niet zoiets als een onvergefelijke zonde, lieverd. God vergeeft alles.* In verschillende levensfasen denkt Hendra er over om zijn roeping te volgen en religieus te worden. Tijdens een theatervoorstelling vindt een ommekeer plaats: *Ik was het theater als monnik ingegaan, maar ik kwam er als satiricus weer uit.*

De wereld verlossen middels het gebed? Dacht ik niet.

Dan volgt er een hiaat van ruim tien jaar tussen deel 1 en deel 2 van het boek. In het tweede deel van het boek schrijft Hendra over zijn ongeregelde bestaan, zijn overgewicht, zijn wisselende relaties, zijn drugs- en drankgebruik. In bepaalde fasen is er totaal geen verlangen meer om naar Quarr te gaan, heeft de verteller eerder de drang tot Godslastering en de behoefte om father Joe te parodiëren. Tijdens een nieuw bezoek aan Vader Joe probeert Hendra toch weer zijn leven te beteren. Zijn Benedictijnse vriend spreekt hem weer wijs en bemoedigend toe:

Mensen veranderen voortdurend zichzelf en hun omgeving, lieverd. En maar heel weinig veranderingen zijn echt nieuw. We halen volgens mij verandering en vernieuwing door elkaar. Wat werkelijk nieuw is, verandert nooit. De wereld aanbidt een bepaald soort vernieuwing. Mensen hebben de mond vol van een nieuwe auto, een nieuw drankje of t-t-toneelstuk of huis, maar die zaken zijn niet echt nieuw, nietwaar? Op het moment dat jij ze hebt gekocht, verouderen ze alweer. Het nieuwe zit niet in dingen. Het nieuwe zit in ons. Het waarlijk nieuwe is iets wat altijd nieuw is: Jij. Elke ochtend en elke avond van je leven, elk moment is nieuw. Je hebt dit moment nog nooit beleefd en je zult het ook nooit meer beleven. In die betekenis is het nieuwe ook het eeuwige.

Na het overlijden van Father Joe in 1998 is er niemand die Hendra informeert: *Zes weken geleden. Niemand had gebeld of zelfs maar geschreven. Omdat monniken niet op dezelfde*

manier in het leven staan als wij, neem ik aan. Omdat de dood geen ramp is, maar alleen een deur, neem ik aan.

Toch reist Hendra af naar het eiland Wight en daar begrijpt hij van een confrater dat Vader Joe veel vrienden had en dat iedereen meende diens beste vriend te zijn.

Op de laatste pagina's van het boek onthult Hendra het geheim van Vader Joe: [296] *Joe was een heilige kameleon. Tegenover mij gedroeg hij zich oneerbiedig en werelds. Voor anderen was hij een uitgesproken spirituele leidsman; en voor nog weer anderen een milde maar onverzettelijke tuchtiger. Voor sommigen was hij een vader, voor anderen een moeder. Hij deed altijd wat passend en praktisch was voor degene met wie hij samen was. Voor Joe waren er niet twee soorten mensen op aarde, of drie, of tien. Alleen mensen. Hij was een profeet van het mogelijke. Hij troostte de*

beschadigden, koesterde de gekwelden, en bemoedigde de onvolmaakten.

(-) Uiteindelijk kwam zijn kennis voort uit zijn bodemloze voorraad liefde, dat arme, bezoe-delde, overbelaste oude woord dat in vader Joe's handen weer tot leven werd gewekt. Voor Joe was liefde een geneesmiddel, een verzachtende zalf, een diagnostisch instru-ment, een stimulan, een beloning, voeding, iets wat gezondheid en vrede garandeerde. Hij was het wandelende bewijs dat liefde je alles bijbrengt wat je werkelijk moet weten, zelfs als je buiten de wereld met zijn zogenaamde onuitputtelijke voorraad kennis en informatie verkiest te leven.

Vader Joe was de belichaming van Blakes visioen: je kunt de eeuwigheid in een zandkor-rel ontdekken.

Tony Hendra. *Vader Joe – de man die mijn leven redde.* Uitgeverij Het Spectrum.

ISBN: 90 274 9762 1

<http://www.quarrabbey.co.uk> en <http://www.tonyhendra.com/>

Missionarissen en missionaire werkers staan volgens de beste traditie van de kerk in Latijns-Amerika aan de kant van de armen. De Braziliaanse kerk probeert mensen uitzicht te geven op een menswaardig bestaan. Daarbij is de belangrijkste uitdaging het geloof voor de mensen handen en voeten te geven en geloofwaardig te maken.

In de uitgave *Hoe dieper de wortels, hoe mooier de bloesem* komen Nederlandse missi-

Missie en globalisering in Brazilië

onaire werkers aan het woord. Ze zetten zich in voor de grondproblematiek, organisaties tegen vrouwenhandel of groepen waarin de Bijbel helpt de realiteit beter te doorgronden. Ze verlenen juridische steun aan jongeren, enzovoorts. Daartoe slaan ze bruggen tussen het Zuiden en Noorden. Dat helpt de bedreigingen van globalisering om te buigen in kansen.

Hoe dieper de wortels, hoe mooier de bloesem; missie en globalisering in Brazilië. Uitgave: **Week voor de Nederlandse Missionaris. Serie Mensen met een missie. Pinksteren, 2005.** Het boekje is gratis aan te vragen door donateurs.

Giro 676/ bank 64.45.33.676 t.n.v. Nederlandse Missionaris, Den Haag.

Postbus 16 44 2 2500 BK Den Haag tel (070) 3136 730 [cmc\(@\)cmc.nu](mailto:cmc(@)cmc.nu) www.cmc.nu

Agenda

Bijeenkomsten rond Beleidsplan

KNR-Regiodagen, met het doel gezamenlijk overleg over het concept-beleidsplan:

Roosendaal: 19 april / Amersfoort: 22 april / Heemstede: 26 april / 's-Hertogenbosch: 28 april, Maastricht: 3 mei.

Wanneer u zich nog niet hebt opgegeven, wilt u dat dan zo spoedig mogelijk doen middels het daarvoor toegestuurd Antwoordformulier? Of anders: email aan N.Bergen@knr.nl

Bijeenkomst besturen 'kleine congregaties' 17 mei 2005

Studiedag KNR-VOR 26 mei 2005

Unie NKV Kracht en strategie van vrouwen

Op 1 juni vindt de jaarlijkse studiedag van de Unie Nederlands Katholiek Vrouwenbeweging plaats in het Titus Brandsma Memorial te Nijmegen.

*De studiedag zal dit jaar het thema **Kracht en strategie van vrouwen in de kerk** als onderwerp hebben. Maaïke de Haardt, hoogleraar van de leerstoel van de Unie NKV zal op deze studiedag de leiding hebben. Zij zal drie vrouwen, die professioneel werkzaam zijn in leidinggevende functies in en voor de kerk, interviewen over hun ervaringen. Opgave vóór 17 mei 2005. Meer informatie. Tijd: 13.30 - 16.30 uur Aanmelding bij: Unie-secretariaat, Kroonsingel 23, 8581 BK Malden. Tel: 024 - 3581116. E-mail: meijswjskabelfoon.nl.*

U krijgt uw programma toegestuurd na ontvangst van uw betaling van 8€ op postbankrekening 1977676 t.n.v. Unie NKV Den Bosch

Nationale Vredesdag 10 september 2005

Platformbijeenkomst Roepen tot Religieus Leven 26 oktober 2005

De weg van het verlangen

ONVERMOED VERLANGEN

Wie kent niet de ervaring dat zich soms en geheel onverwacht een nieuw verlangen laat zien. Dikwijls gebeurt dit na een periode van verdeeldheid waarin wij afstand moesten doen van oud verlangen dat ons vasthield en in de weg zat. En na een langdurige en moeizame welwillendheid ten opzichte van onszelf. De parabel vertelt al van een koopman die alles verkocht om zich die ene parel te verwerven waarnaar hij lang had gezocht. En er is nog een slimmere koopman die hem al in een akker gevonden had maar hem opnieuw verstopte en toen die akker kocht. Niet helemaal eerlijk misschien maar wel slim.

De dichter Wiel Kusters vertelt dat in Salzburg de mensen 's winters een kale boomtak in de verlaten schachten van de zoutmijnen gooien.

Twee of drie maanden later halen zij hem weer naar boven. Hij is dan bedekt met een laagje schitterende kristallen. Twijgjes niet groter dan een mezepootje zijn bezet met ontelbare fonkelende diamanten. De oorspronkelijke tak is onherkenbaar geworden. Stendhal, aan wie hij het gegeven ontleent, gebruikt dit als beeld voor het rijpen van de liefde. De dichter zelf schrijft:

*Een tak, geworpen in een schacht,
vergeet hem, maar vergeet hem niet.
Een regel in het wit gedacht,
hij valt en groeit tot lied.
Twijg in duister, vol kristallen.
Edelstenen, zout op hout.
Hij ligt, maar wil nog dieper vallen.
Ik leef, wat mij weerhoudt.*

Er gebeurt veel in ons dat wij niet beogen of bedoelen; het werkt 'autonoom'. Daarin werkt ons verlangen om steeds verder te gaan, steeds iets nieuws te vinden, om op te stijgen naar omhoog of om af te dalen in een diepte die duizelig maakt en huiverig.

Soms wordt die diepte ons dan onverwacht geschonken; een parel die we ontdekken in de akker van ons bestaan. Het is een uiting van die wonderlijke creativiteit van ons hart, dat in contact staat met een Werkelijkheid die groter is dan die van ons weten, ons kunnen en ons besef. Deze onverwachte ervaring wijst ons op de hoogte, de breedte, de lengte en de diepte van een verlangen dat onszelf te boven gaat. Het verbindt ons met het geheim dat wij zijn; niet alleen voor anderen maar ook voor onszelf. Op allerlei manieren is dit geheim door mensen benoemd: droom of mythe of oerbeeld of onbewuste. Maar dit zijn slechts namen; niet meer dan een eerste oriëntatie. Toch geven ze ons enig houvast in dit geheimzinnige domein. Terecht noemen we het 'geheim-zinnig'. 'Geheim' komt van 'heim', dit is wat bij ons 'thuis' hoort, dit is wat ons eigenlijke thuis uitmaakt. Wij zijn niet echt geborgen tenzij in dit geheim. En het is vol van zin. Zelfs bron van zin. Echte zin komt slechts voort uit wat ons overstijgt. Hij wordt 'ontleend'. Alle andere zin is toch een beetje als de paaseieren die we eerst zelf hebben verstopt.

Het onvermoede verlangen ontstaat in de schacht van ons innerlijk. Dikwijls is het een verlaten en vergeten schacht. En het rijpt daarin welhaast zonder ons en menigmaal ondanks onszelf. Dit is een groot geheim. 'Hij ligt, maar wil nog dieper vallen', zegt de dichter. Het zichtbaar geworden verborgene verwijst naar iets nog verborgeners, naar een

diepte die duizelig maakt en huiverig. Wij maken deze dingen niet; ze werken in ons. Ze zijn groter dan wijzelf. In die zin geeft het verlangen veel te denken.

Waar ligt eigenlijk onze vervulling? De beeldhouwer van Chartres laat God wanneer Hij de vogels scheidt in de verte de mens al zien. Wat wil hij daarmee zeggen? Onze verbeelding kan altijd verder; maar ligt daar dan de vervulling van ons verlangen? Het onvermoede verlangen komt op uit de schacht van ons innerlijk; maar hoe komt het daar terecht? Onze ziel wacht, zoals Penelope; telkens toetst zij of een nieuw verlangen haar kan voldoen; dikwijls zegt ze eerst 'ja', maar later trekt zij het weefsel toch weer uit; wat wil zij dan echt? Wij willen de naam van ons verlangen kennen; in het plotse en onvermoede verlangen is deze naam dicht bij ons en toch geeft zij zich niet bloot. Hoe is onze echte naam? En waarheen gaat het verhaal van onze angst en ons verlangen? En waar komt het vandaan? Augustinus schrijft dat ons hart onrustig is totdat het rust 'in U, mijn God'. Maar wie is deze God dan? En zegt ons onvermoede verlangen iets over Hem? Augustinus schrijft verder: 'Wat wil ik anders zeggen, Heer, dan dat ik niet weet waarvandaan ik hierheen kwam in dit ik weet niet of ik nu moet zeggen 'sterfelijke leven' of 'levende sterven'?' Het zijn duizelvragen, aan de rand van de diepe schacht die wij de afgrond van ons bestaan noemen. De dichter besluit: 'Ik leef, wat mij weerhoudt'. Wij leven en moeten verder leven. Dat neemt ons in beslag. Het haalt ons weg van de rand en voert ons terug naar de dagelijkse dingen. Dat kan niet anders en dus is het goed. Maar de ervaring heeft zich voorgedaan en wacht. In de diepe schacht.

W. Kusters in: *'Laatst'* (1989); vgl. P.Y. de Vries, in: *De Tijd*, 13 101989, p. 33.

Aurelius Augustinus, *Belijdenissen*, Vert. door A. Sizoo, Meinema, Delft 1939.

R. Guardini, *Die Bekehrung des Aurelius Augustinus*, Grünewald Mainz Schöningh-Paderborn 1989 (1959).

H. Andriessen, *De Blinkende Stad*, Gooi en Sticht, Hilversum 1974.

A. Peperzak, *Tussen Filosofie en Theologie*, Kok Agora, Kampen DNB/Pelckmans, Kapellen 1991.

Uit: *De weg van het verlangen*. Herman Andriessen. Baarn 1992: Uitgeverij Gooi & Sticht.

De soldaat die Jezus kruisigde

Wij sloegen hem aan 't kruis. Zijn vingers grepen
wild om den spijker toen 'k den hamer hief,
maar hij zei zacht mijn naam en: "Heb mij lief",
en 't groot geheim had ik voorgoed begrepen.

Ik wroong een lach weg dat mijn tanden knarsten,
en werd een gek die bloed van liefde vroeg:
ik had hem lief, en sloeg en sloeg en sloeg
den spijker door zijn hand in 't hout dat barstte.

Nu, als een dwaas, een spijker door mijn hand,
trek ik een visch - zijn naam, zijn monogram -
in ied'ren muur, in ied'ren balk of stam,
of in mijn borst of, hurkend, in het zand,

en antwoord als de menschen mij wat vragen:
"Hij heeft een spijker door mijn hand geslagen".

Martinus Nijhoff

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar.

Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Aanspreekpunten KNR-afdeling communicatie Jeanette Janssen, Truus Kuster, Miranda Roijers & Will van de Ven, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch,
T: 073-6921316, F. 073-6921322, E: communicatie@knr.nl